

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська Академія»
Факультет правничих наук

Кафедра кримінального та кримінального процесуального права

Магістерська робота

освітній ступінь - магістр

на тему: *«Охорона таємниці приватного життя у кримінальному
провадженні»*

«Protection of privacy in criminal proceedings»

Виконала:

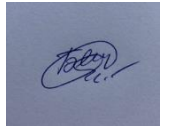
студентка 2 року навчання

Спеціальності

081-Право

Бабич Ніколетта

Вячеславівна

Керівник Удовенко Ж.В.

кандидат юридичних наук, доцент

кафедри кримінального та

кримінального процесуального права

Рецензент _____

(прізвище та ініціали)

Магістерська робота захищена

оцінкою _____

Секретар ЕК _____

«__» _____ 20__ р.

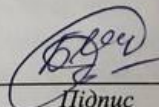
Київ-2021

Декларація
академічної доброчесності
студента/ студентки НаУКМА

Я Бабич Ніколетта Вячеславівна,
студент(ка) 2 року навчання факультету правничих наук,
спеціальність Право,
адреса електронної пошти nikababych75@gmail.com

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна/магістерська робота на тему «Охорона таємниці приватного життя у кримінальному провадженні» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, передбачених пунктами 3.1.1-3.1.6 Положення про академічну доброчесність здобувачів НаУКМА від 07.03.2018 року, зі змістом якого ознайомлений/ознайомена;
- підтверджую, що надана мною електронна версія роботи є остаточною і готовою до перевірки;
- згоден/ згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності, у будь-який спосіб, у тому числі порівняння змісту роботи та формування звіту подібності за допомогою електронної системи Unichesk.
- даю згоду на архівування моєї роботи в репозитаріях та базах даних університету для порівняння цієї та майбутніх робіт.

12.05.2021
Дата

Підпис

Бабич Н.В.
Прізвище, ініціали

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТАЄМНИЦІ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ	
1.1. Поняття та правова природа таємниці	8
1.2. Доктринальні підходи до визначення приватного (особистого і сімейного) життя.....	12
1.3. Поняття приватного життя за практикою Європейського суду з прав людини.....	16
РОЗДІЛ 2 ОХОРОНА ТАЄМНИЦІ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ	
2.1. Охорона таємниці приватного життя під час застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження.....	28
2.2. Охорона таємниці приватного життя під час проведення деяких слідчих (розшукових) дій	38
РОЗДІЛ 3 ОХОРОНА ТАЄМНИЦІ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ ПІД ЧАС СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ	
3.1. Стадія судового провадження як гарантія охорони прав і законних інтересів особи... ..	46
3.2. Особливості реалізації гарантій охорони таємниці приватного життя учасників кримінального провадження на стадії судового розгляду.....	51
ВИСНОВКИ... ..	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69

ВСТУП

Тема магістерської роботи: «Охорона таємниці приватного життя у кримінальному провадженні».

Актуальність дослідження. Гарантування та дотримання права на невтручання в приватне життя і, відповідно, збереження його таємниці є показником демократичної, правової та соціальної держави. На відміну від попередньої редакції, у новому Кримінальному процесуальному кодексі України законодавець закріпив засади кримінального провадження, серед яких і невтручання у приватне життя, що свідчить про підвищену увагу до впровадження міжнародних вимог та стандартів щодо гарантування прав і свобод людини.

Практичне становище рівня захисту прав людини в Україні, яке є недостатнім та характеризується недотриманням базових прав людини, має прямий вплив на забезпечення схоронності інформації про приватне життя. Основою актуальності теми, що пов'язана із порушеннями, які допускаються у досліджуваних правовідносинах шляхом завдання шкоди становищу людини, виступає місце індивіда у кримінальному провадженні, передумови наявності підстав до обмеження прав учасників кримінального провадження та потреби встановити законні межі таких заходів.

Базуючись на аксіологічному підході, життя людини перебуває у нерозривному взаємозв'язку із моральними, етичними, соціальними цінностями та нормами. Категорія приватного життя – особлива сфера діяльності людини, спрямована не на взаємодію зі світом, а в певній мірі на пізнання себе, створення необхідних умов для благополучного та здорового розвитку особи. Таким чином, приватне життя є невід'ємною складовою кожної людини і стосується забезпечення здорового та безпечного середовища для існування. Об'єкт правовідносин у приватному житті становить інформація щодо конкретної людини, її взаємовідносин та житла. Відтак, через сутнісну

категорію таємниці приватності розкривається підгрунття необхідності її охорони від посягань.

Конституції України гарантує недоторканість особистого та сімейного життя, але специфіка кримінального судочинства полягає у виконанні та дотриманні завдань Кримінального процесуального кодексу України, що майже у всіх випадках протиставляється охороні прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які беруть у ньому участь, в тому числі розголошенні таємниць їхнього приватного життя, а тому і зловживань та, в деяких випадках, свавілля як з боку органів досудового розслідування, прокуратури, так і зі сторони решти учасників кримінального провадження.

Кримінальне провадження становить невід'ємну частину розслідування злочинів, з метою встановлення винних осіб та притягнення їх до відповідальності. Наділені спеціальними повноваженнями, суб'єкти кримінального провадження в особі органів державної влади, легітимно отримують доступ до таємниці приватного життя особи і інформації, що її складає. Відтак, в руках третіх осіб опиняється інформація, яка за звичайних обставин не повинна була би бути розкрита чи доступна, а інші особи не могли би вимагати її надання. Однак, ґрунтуючись на необхідність забезпечення принципу невідворотності кримінальної відповідальності, законотворець закріпив в актах законодавства повноваження уповноважених суб'єктів на доступ та використання такої інформації.

Враховуючи вищенаведене, необхідним є розкриття поняття таємниці приватного життя, сутнісних характеристик її охорони та забезпечення відповідних прав осіб у кримінальному провадженні. Враховуючи складність досліджуваної категорії, в дослідженні було присвячено значну частину аналізу судової практики національних судів та Європейського суду з прав людини з метою виокремлення основних спірних моментів, які свідчать про порушення охоронюваних прав.

Ступінь наукової розробки. Науковці більшою мірою приділяють увагу аналізу гарантій таємниць приватного життя на стадії досудового розслідування

під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Проте, багато дисертацій предметом свого дослідження мають окремі засади кримінального провадження, в тому числі невтручання у приватне життя та гласність і відкритість судового провадження. Чимало наукових статей та монографій присвячено в загальному як конституційним гарантіям прав та свобод людини, так і гарантіям на різних стадіях кримінального провадження. Однак ступінь розробки досліджуваної тематики потребує детального вчинення стосовно конкретних стадій кримінального процесу та місця права на охорону таємниці приватного життя в кожній із зазначених стадій з урахуванням особливостей їх проведення.

Дослідницьке питання: «У який спосіб врегульовано забезпечення охорони таємниці приватного життя у кримінальному провадженні в національному законодавстві України?»»

Предметом дослідження є відносини, що складаються в процесі доступу та використання інформації, яка становить таємницю приватного життя людини.

Об'єктом досліджуваних відносин є таємниця приватного життя, як охоронюваний законом об'єкт.

Мета дослідження: на основі аналізу правової доктрини, національного та міжнародного законодавства, практики Європейського суду з прав людини встановити заходи, спрямовані на охорону таємниці приватного життя під час кримінального провадження та дослідити їх особливості.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати поняття та правову природу таємниці у вимірі приватного життя людини.
2. Дослідити доктринальні підходи до визначення особистого та сімейного життя, як складових приватного життя людини;
3. Проаналізувати практику Європейського суду з прав людини в контексті права на приватне життя та узагальнити підходи до визначення даної правової категорії;

4. Дослідити шляхи охорони досліджуваної категорії під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження та проведення слідчих (розшукових) дій;

5. Виокремити основні характеристики стадії судового розгляду, як гарантії забезпечення прав та інтересів особи;

6. Назвати основні особливості реалізації гарантій охорони таємниці приватного життя на стадії судового розгляду.

Для виконання поставлених завдань в дослідженні було проведено аналіз із застосуванням такої *методології* дослідження.

За допомогою аксіологічного методу було встановлено цінність таємниці приватного життя людини, як невід'ємної складової базових прав людини у взаємному зв'язку із правом на життя, правом на здоров'я, тощо.

Метод аналізу застосовувався для виокремлення основних складових поняття таємниці приватного життя людини та визначення притаманних їм характеристик.

Методи синтезу та дедукції були застосовані при зведенні в одне ціле основних особливостей реалізації гарантій охорони таємниці приватного життя на стадії судового розгляду, як комплексу заходів спрямованого на охорону певного блага.

Метод сходження від абстрактного до конкретного був застосований при визначенні поняття таємниці та в подальшому при дослідженні доктринальних підходів до визначення особистого та сімейного життя, як складових приватного життя людини. Таким чином, від абстрактної категорії таємниці було виведено поняття таємниці особистого життя, таємниці приватного життя та інформації, яка становить суть таємниці.

Логіко-юридичний і системний методи використовувались для структурного, логічного та послідовного викладення матеріалу роботи та формулювання обґрунтованих висновків.

За допомогою методу моделювання і прогнозування було сформульовано пропозиції щодо удосконалення чинного Кримінального процесуального кодексу України.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТАЄМНИЦІ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ

1.1. Поняття та правова природа таємниці

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови таємниця визначена як «...те, що приховується від інших, відоме не всім, секрет; те, що не підлягає розголошенню; відомості, знання про щось, способи досягнення чого-небудь, невідомі іншим» [1, с. 1426].

У своїй науковій роботі Л. Є. Владіміров під поняттям «таємниця» розуміє: «збереження в негласності тих відомостей, розголошення яких принесе більше шкоди, ніж користі, в сенсі захисту існування та живлення моральних ідеалів людського існування» ¹[2, с. 236].

Влучно акцентує увагу І.В. Смолькова на тому, що вказана дефініція характеризує таємницю більшою мірою з моральної, а не правової точки зору, з чим я повністю погоджуюсь [3, с. 24]. А тому, на підставі аналізу правової доктрини та нормативно-правових актів, вона пропонує власне визначення таємниці: «...як визначений особливим порядком блок секретної або конфіденційної інформації, довірений обмеженому колу суб'єктів на підставі виконання ними службових, професійних або інших обов'язків чи доручень та розголошення якої може спричинити настання юридичної відповідальності» [3, с. 36].

Погоджується з наведеним визначенням і В. А. Мазуров, однак вказує на факт відсутності конкретизації щодо того, що саме становить «блок секретної або конфіденційної інформації» і в чому полягає суспільна небезпека розкриття інформації, яка становить таємницю. Крім того, науковець переконаний, що

---

¹ Тут і далі – переклад власний, якщо не зазначено інше.

«відповідальність настає не лише за розголошення таємниці, а й за її незаконне отримання та використання» [4, с. 11].

Окремо хочемо звернути увагу на те, що використання у визначенні понять «конфіденційний» та «секретний» дещо ускладнює розуміння таємниці та не сприяє визначеності. Так, для прикладу, звертаючись до того ж Великого тлумачного словника сучасної української мови, можна побачити, що слово «конфіденційний» означає «який не підлягає розголосові, довірчий, таємний» [1, с. 570], а «секретний» - «який не підлягає розголошенню, тримається в секреті від інших, таємний» [1, с. 1303]. Як можна помітити з наведеного, вказані слова є синонімами, а тому доречніше було б використати лише якесь одне з них задля уникнення тавтології.

Інші науковці, наприклад А. П. Кузнєцов та С.М. Паршин, при визначенні таємниці керуються саме вказівкою на конфіденційну інформацію. Тим не менше, визначаючи коло відомостей, які мають становити таку інформацію, вони говорять, що це мають бути «відомості щодо особливо важливих інтересів обмеженого кола суб'єктів (держави, юридичних та фізичних осіб)» [5, с. 105]. Знову ж таки, має місце певна правова невизначеність. «Особливо важливі інтереси» - це дуже суб'єктивна категорія, яку кожен тлумачитиме на свій розсуд, що ускладнить практичне застосування.

Про інтереси у своїй праці згадує і С. Г. Селєзньова. На її думку, метою приховування таємниці є захист особою себе та своїх інтересів, оскільки ознайомлення з такою інформацією може «несприятливо вплинути на мотивацію, поведінку, думку оточуючих людей про неї». І, як результат, саме ці інтереси і встановлюють межі того, які відомості належать до таємниці [6, с. 97].

Власне визначення надають О. М. Прокопенко та А. А. Дрога, які під таємницею розглядають відомості, які є «конфіденційною інформацією та охороняються державою, незаконне отримання, розголошення, використання яких створює загрозу нанесення шкоди правам та інтересам громадян, суспільству та державі і тягне за собою настання відповідальності відповідно до

положень законодавства» [7, с. 101-102]. Знову ж таки, до таємниці відносять саме конфіденційну інформацію.

Дещо схоже визначення у своїй роботі дає Т.Ю. Вислоцька, яка, однак, акцентує увагу на тому, що конфіденційна інформація, яка в свою чергу є таємницею, охороняється нормами кримінального законодавства і, відповідно, за їх порушення настає кримінальна відповідальність [8, с. 232].

Якщо вести мову про національне законодавство, то, перш за все, треба звернути увагу на той факт, що визначення таємниці воно не містить. Проте, у частині 1 статті 20 Закону України «Про інформацію», бачимо, що законодавець за режимом доступу поділяє інформацію на відкриту та інформацію з обмеженим доступом. До останньої, відповідно до положень частини 1 статті 21 Закону України «Про інформацію», належать конфіденційна, таємна та службова інформація [9].

Існує проблема в розмежуванні конфіденційної і таємної інформації. Конфіденційною, згідно з частиною 2 статті 21 вже згаданого закону, є «інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень» [9]. Тобто, кожна особа сама вирішує, яка інформація про неї може бути поширена, а яка не підлягає розголошенню. Проте, це не виключає і захисту зі сторони держави.

Для того, щоб дізнатись що становить таємну інформацію, треба звернутись вже до іншого закону, а саме до частини 1 статті 8 Закону України «Про доступ до публічної інформації», де сказано, що: «Таємною є інформація, доступ до якої обмежується відповідно до частини другої статті 6 цього Закону, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі». До таємної інформації законодавець відносить інформацію, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю [10].

Аналізуючи вказані положення можна дійти висновку, що таємницею є відомості, віднесені законодавством саме до таємної інформації. А тому логічно

виникає запитання: Чи відносяться відомості про особу, які є конфіденційною інформацією, до таємниці?

Згідно з частиною 1 статті 162 Кримінального процесуального кодексу України до охоронюваної законом таємниці, яка міститься у речах і документах, з поміж інших таємниць належить також конфіденційна інформація, особисте листування особи та інші записи особистого характеру, персональні дані [11]. Більше того, у Цивільному кодексі визначені таємниця про стан здоров'я, таємниця особистого життя, таємниця кореспонденції, які, по факту, містять відомості про особу, що також є конфіденційною інформацією [12]. З наведеного вище можна зробити висновок, що відомості, які належать до конфіденційної інформації, є різновидом таємниць.

Тому, на наше переконання, і відомості, які належать до таємної інформації, і відомості, які належать до конфіденційної інформації, можуть являти собою таємницю.

На недосконалість законодавства у цій частині вказує і С.Г. Гордієнко. Він вважає, що Закон України «Про інформацію» не розмежовує поняття «таємна інформація» та «конфіденційна інформація», що «залишається «білою плямою» у правовому полі України» [13, с. 234].

При аналізі нормативно-правової бази можна виділити наступні види таємниць: державну, професійну, адвокатську, банківську, комерційну, особистого життя, страхування, усиновлення, досудового розслідування, сповіді тощо.

З метою їх систематизації пропоную використовувати підхід О. В. Герасименка. Спираючись на загальний поділ права на приватне та публічне, науковець за аналогією поділяє і таємниці на ті, які мають приватно-правовий характер та ті, які мають публічно-правовий характер [14, с. 21-22].

Публічно-правові таємниці, на думку О. В. Герасименка, виникають у відносинах з владою, державними органами, тобто однією із сторін завжди виступає держава і, відповідно, захищається публічний інтерес. До цієї групи,

що не викликає сумніву, автор відносить державну таємницю, яка законодавчо врегульована окремим Законом України «Про державну таємницю» [14, с. 22].

Приватноправові таємниці, на відміну від публічно-правових, є численнішими у зв'язку з широким спектром відносин особи з іншими суб'єктами. Тому, на підставі характеру правовідносин, ці таємниці О. В. Герасименко поділяє на дві групи:

Таємниці-об'єкти, які: «опосередковують приналежність певного блага (інформації) конкретній особі». Сюди науковець пропонує відносити особисту, сімейну та комерційну таємниці.

Таємниці-обов'язки, які: «опосередковують законодавче обмеження соціального руху реально існуючої інформації, юридичну фіксацію знаходження цієї інформації у певної особи (групи осіб). До них належать професійні таємниці» [14, с. 25].

Хоч професійна таємниця і окремо виділена в законодавстві, однак вона є, свого роду, узагальненим поняттям щодо ряду таких таємниць як адвокатська, лікарська, нотаріальна, банківська, страхова тощо.

1.2. Доктринальні підходи до визначення приватного (особистого і сімейного) життя

Статтею 32 Конституції України закріплено таку конституційно-правову гарантію як невтручання в особисте і сімейне життя людини [15].

Аналогічне положення міститься і у статті 12 Загальної декларації з прав людини, відповідно до якого: «Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя» [16] та статті 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [17].

Дещо інший підхід можна простежити у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Там, у статті 8, говориться про повагу до приватного і сімейного життя [18].

Цивільний кодекс України оперує поняттями «особисте життя» та «сімейне життя» [12]. Якщо вести мову про Кримінальний процесуальний кодекс, то там, у статті 15, закріплено одну із засад кримінального провадження, яка полягає у невтручанні у приватне (особисте і сімейне) життя [11].

Порівнюючи наведені положення, можна дійти висновку, що під «особистим» та «приватним» життям розуміється одне й те саме явище, а різниця полягає лише в найменуванні.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови «особистий» означає «...який є власністю окремої особи, безпосередньо належить їй; персональний; який безпосередньо стосується якої-небудь особи, пов'язаний з нею» [1, с. 861]. Що стосується прикметника «приватний», то дефініція є синонімічною: «...який належить окремій особі; не державний, не суспільний; який стосується окремої особи, особистий» [1, с. 1110].

Для прикладу, О. В. Стогова пропонує використовувати поняття «особисте життя» замість «приватного життя», спираючись на норму статті 32 Конституції України [19, с. 7]. Ю. В. Кириченко ж навпаки, з метою усунення невідповідностей між національним та міжнародним законодавством, пропонує замінити слово «особисте» на «приватне» [20, с. 36].

Як можна помітити, серед науковців не існує єдиного підходу як щодо єдиного найменування, так і щодо співвідношення згаданих категорій.

Ототожнює приватне та особисте життя Л. В. Ємчук і виносить останнє за дужки. На її думку, приватне життя - це «...сфера індивідуальної автономії, в якій люди прагнуть досягти самореалізації, не втручаючись у свободу інших». Сфера ж «сімейного життя» поширюється на більше коло відносин уже між різними особами, в тому числі на «родинні, інтимні й інші особисті відносини» [21, с. 6]. С. Я. Лихова, в свою чергу, розділяє сферу сімейного життя та сферу

«родинних відносин, зв'язків між друзями, повсякденного побутового життя, дозвілля, інтимних стосунків» та відносить це все до особистого життя [22, с. 262].

Досліджуючи коло відносин, які становлять сферу приватного життя, Г.Б. Романовський виділяє такі складові як:

1. Внутрішній світ людини, до якого належать: особисті переживання, думки, переконання, характер, побут, дозвілля, хобі, звички тощо. Це все, власне, і визначає індивідуальність кожної людини, характерне тільки їй і відрізняє її від оточення.

2. Невимушені зв'язки. Людина сама обирає коло тих людей, з якими вона як хоче, так і не хоче спілкуватись.

3. Вимушені зв'язки. В тих чи інших випадках людина змушена контактувати із певними особами, в ході чого вона розкриває певну особисту інформацію. Така інформація, як правило, становить сферу професійної таємниці (адвокатської, лікарської, нотаріальної тощо) і підлягає нерозголошенню зі сторони осіб, яким вона була довірена. Як інформація, так і спілкування становлять сферу приватного життя.

4. Сімейні зв'язки. На думку науковця, «внутрішній світ окремого члена сім'ї є частиною внутрішнього світу сім'ї загалом». Сюди він відносить відомості про ступінь споріднення, інтимні стосунки, виховання дітей і т.д.

5. Як окрему складову Г.Б. Романовський виділяє і релігійні переконання людини, хоча, на нашу думку, це можна віднести до першого пункту [23, с. 64-65].

Ототожнює поняття «приватне життя» та «особисте життя» О.В. Стогова. Вона дає власне визначення «особистого життя», під яким розуміє «особливу сферу життєдіяльності людини, яка контролюється самою особою, спрямована на задоволення її різнобічних потреб, пов'язаних із свободою і незалежністю людини. У цій сфері не має місця незаконному втручання з боку держави, суспільства або інших осіб» [19, с. 8].

Крім того, на основі аналізу правової доктрини, науковець виділяє чотири підходи до визначення особистого життя:

1. Особисте життя як «нематеріальне благ, таке як життя, здоров'я».
2. Особисте життя як те, що знаходиться поза межами відносин із суспільством та державою, не підлягає контролю з боку уповноважених органів держави та місцевого самоврядування.
3. Особисте життя як сфера задоволення індивідуальних потреб, відділена від публічності. Тут науковець акцентує увагу на деякій неоднозначності та складності у розмежуванні особистого та громадського життя, особливо якщо це стосується людей, які займаються творчістю чи політикою.
4. Особисте життя як сукупність певних складових, серед яких, з посиланням на І.Л. Петрухіна, науковець виділяє свободу спілкування, сімейні та родинні зв'язки тощо [19, с. 8-9].

Про приватне життя як відокремленість від публічної діяльності говорить і В.О. Серьогін. Науковець зосереджує увагу на тих ознаках, які «характеризують існування і визначають розвиток людини як приватної (пересічної) особи» [24, с. 15-16].

Позиція О.Д. Крупчан полягає у тому, що хоч відносини у сфері сімейного життя і закріплено в законодавстві окремо, та все ж таки вони є частиною особистого життя [25, с. 140].

Спираючись на положення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, О.О. Андрієвська використовує поняття «приватне життя» і визначає його як сукупність двох сфер життєдіяльності людини - духовної та фізичної «...які дозволяють їй задовольнити свої специфічні інтереси (у самовираженні, самоідентифікації, усамітненні, неповторності, налагодженні сімейних стосунків тощо), що зумовлені індивідуальністю людини та автономністю її існування» [26]. З цього можна дійти висновку, що

науковець в сферу «приватного життя» включає сфери «особистого життя» та «сімейного життя».

Окремо хочеться виділити рішення Конституційного суду України № 2-рп/2012 від 20 січня 2012 року у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення того, що становить інформацію про особисте і сімейне життя. У своєму рішенні суд ототожнив цю інформацію з персональними даними про особу і відніс до них: «будь-які відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована, а саме: національність, освіта, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, матеріальний стан, адреса, дата і місце народження, місце проживання та перебування тощо, дані про особисті майнові та немайнові відносини цієї особи з іншими особами, зокрема членами сім'ї, а також відомості про події та явища, що відбувалися або відбуваються у побутовому, інтимному, товариському, професійному, діловому та інших сферах життя особи, за винятком даних стосовно виконання повноважень особою, яка займає посаду, пов'язану зі здійсненням функцій держави або органів місцевого самоврядування», та загалом відніс її до конфіденційної інформації [27].

Ми підтримуємо позицію тих науковців, які ототожнюють приватне та особисте життя і виділяють окремо сімейне життя. Тому, задля уникнення непорозумінь, пропонуємо внести зміни до законодавства для того, щоб уніфікувати термінологію. Зокрема, можна взяти за основу статтю 32 Конституції України і термін «приватне життя» змінити на особисте. Або, можна піти іншим шляхом і привести, першою чергою, у відповідність достатті 8 Конвенції про захист прав і основоположних свобод статтю 32 Конституції України, а потім і решту нормативно-правових актів.

1.3. Поняття приватного життя за практикою Європейського суду з прав людини

Стаття 8 Конвенції про захист прав та основоположних свобод закріплює за кожним право на повагу до приватного і сімейного життя:

«1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.» [18]

Метою статті є захист від свавільного втручання у приватне та сімейне життя, житло та кореспонденцію. А тому зобов'язання держави за цією статтею поділяються на позитивні та негативні. Негативні зобов'язання полягають у захисті особи від свавільного втручання органів державної влади тобто держава повинна утримуватися від такого втручання. Позитивні зобов'язання включають в себе вжиття заходів, призначених забезпечити повагу до приватного життя, навіть у сфері відносин індивідуумів один з одним. Тобто тут роль держави полягає у відверненні порушення (вжиття превентивних заходів) та відновленні права у разі, якщо таке порушення настало. [28, с.118- 119]

Як зазначає Л.М. Ємчук, більшість справ у практиці ЄСПЛ стосуються саме порушення негативних зобов'язань. Для вирішення того чи було порушення застосовується тест на допустимість правообмеження, який складається з трьох критеріїв: «згідно із законом», «легітимна мета», «необхідність втручання в демократичному суспільстві» (пропорційність)[28, с. 118-119].

При зверненні до прецедентної практики Європейського суду з прав людини ми не знайдемо чіткого визначення поняття «приватне життя». Приватне життя, у всіх його проявах, зачіпає широке коло відносин, а зважаючи на постійний розвиток та появу нових, дати вичерпне визначення

неможливо. Таку ж позицію висловив і Суд у справі «Peck v. The United Kingdom» [29]. Більше того, у справі «Tyreer v. The United Kingdom» Суд звернув увагу на те, що Конвенція є «живим» інструментом і повинна тлумачитись з урахуванням умов сьогодення»[30].

Таке широке тлумачення «приватного життя» є як позитивним, так і деякою мірою негативним явищем. Плюси полягають в тому, що чим більше сфер охоплюватиме приватне життя, тим більше буде гарантій захисту та охорони такого життя від свавільного втручання та обмеження певних прав і контролю з боку держави. Однак, не можна не погодитись із Палюком В.П., який вважає, що «...розширене трактування прав, гарантованих статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, і їх доповнення презумпцією свободи може призвести до перетворення усіх інших прав на зайві» [31, с. 78]. Це означає, що право на повагу до приватного життя просто поглине їх.

Узагальнюючи весь спектр відносин, на які поширюється ст. 8 Конвенції, Шевчук С.В. виділяє чотири основні складові права на повагу до приватного життя:

- «— інформаційна;
- фізична;
- комунікативна;
- просторова». [32, с. 362]

Інформаційний аспект права на повагу до приватного життя або інформаційна приватність загалом охоплює дві групи відносин, які стосуються захисту персональних даних та заборони збирання, поширення та обробки інформації про особу неуповноваженими на те суб'єктами та у незаконний шлях.

До першої групи можна віднести втручання з боку органів державної влади, а до другої діяльність засобів масової інформації. Проте в контексті магістерської роботи цікавою для нас є перша група відносин.

Наприклад, у справі «Rotaru v. Romania» Суд вказав, що зберігання інформації, яка стосується приватного життя особи, у секретному реєстрі та оприлюднення такої інформації входять до сфери дії статті 8. [33] При цьому, визначаючи, чи стосується інформація, яку зберігають органи державної влади, якогось із аспектів приватного життя особи, Суд, у справі «S. and Marper v. the United Kingdom» наголосив, що треба належним чином враховувати конкретний контекст, в якому ця інформація була записана та збережена, характер записів, спосіб використання та обробки цих записів та результати, які можуть бути отримані. [34]

Більшість справ у сфері порушення інформаційної безпеки особи стосуються діяльності служб безпеки та поліції. У справі «Segerstedt-Wiberg and Others v. Sweden», яка стосувалась терористичної діяльності заявників, Суд не заперечував, що спецслужби можуть законно існувати в демократичному суспільстві, але акцентував увагу на тому, що повноваження таємного нагляду за громадянами є допустимими згідно Конвенції лише настільки, наскільки це суворо необхідно для захисту демократичних інститутів. А тому таке втручання повинно бути підтверджене відповідними та достатніми причинами, а також повинно бути пропорційним законній цілі або цілям, які переслідуються. У зв'язку з цим Суд вважає, що національні органи влади користуються свободою розсуду, обсяг якої залежатиме не тільки від природи законної мети, яка переслідується, але й від конкретного характеру втручання. [35]

У діяльності поліції при розслідуванні та попередженні злочинів, Суд у справі «Gardel c. France» зазначив таке: «Захист даних особистого характеру має надзвичайну вагу для реалізації права на повагу до приватного та сімейного життя, яке гарантується згідно зі ст. 8 Конвенції. Тому національне право має надавати належні гарантії для запобігання будь-якому використанню даних особистого характеру, яке може бути несумісним з гарантіями цієї статті. Національне право повинно особливо забезпечувати, аби такі дані були необхідними і не надмірними щодо тих цілей, для яких вони зберігаються і аби вони зберігалися у такій формі, яка дозволяє ідентифікувати суб'єктів даних не

довше, аніж це необхідно для тих цілей, для яких такі дані зберігаються. Національне право також має надавати відповідні гарантії для забезпечення того, щоб дані особистого характеру, що зберігаються, ефективно захищалися від неналежного використання і зловживання.» [36, пункт 62]

Наприклад, у випадках, які стосувалися баз даних ДНК, таких як справа «S. and Marper v. the United Kingdom», Суд наголосив, що незважаючи на переваги, які надає всебічне розширення бази даних ДНК, необхідно встановити обмеження щодо зберігання та використання таких даних з метою досягнення належного балансу з конкуруючими інтересами збереження поваги до приватного життя. Захист, передбачений ст. 8 Конвенції, був би неприпустимо послаблений, якби використання сучасної наукової техніки в системі кримінального судочинства дозволялося будь-якою ціною і без ретельного балансування потенційних переваг від широкого використання таких методів та інтересів приватного життя. [34]

У справі «X and Y v. the Netherlands» Суд встановив, що «концепція "приватного життя" охоплює фізичну та моральну цілісність особи, включаючи його або її статеве (сексуальне) життя». [37]

У вже згаданій справі «X and Y v. the Netherlands», серед іншого, було акцентовано увагу на тому, що коли на кону поставлені основні цінності та основні аспекти приватного життя людини, ефективне стримування є незамінним у цій галузі та його досягнення можливе лише за наявності дієвого кримінально-правового законодавства. [37, пункт 27]

Позитивне зобов'язання держави за ст. 8 щодо захисту фізичної цілісності особи також поширюється на питання, що стосуються ефективності кримінального розслідування. Так, у справі «C.A.S. and C.S. v. Romania» було порушено ст. 8 Конвенції, оскільки кримінальне розслідування фактів зґвалтування та іншого жорстокого поводження із заявниками (дітьми) було неефективним. Зокрема, першому заявнику ніколи не пропонували консультації та супровід кваліфікованого психолога під час розгляду справи і пізніше. Беручи до уваги позитивні зобов'язання, які держава взяла на себе за різними

міжнародними нормативно-правовими актами, що захищають права дитини, це не може розглядатися як адекватний захід для "відновлення". Як наслідок, неадекватне реагування на твердження про жорстоке поводження з дітьми у цій справі викликає сумнів щодо ефективності системи, запровадженої державою відповідно до її міжнародних зобов'язань, а тому кримінальне провадження у справі позбавлене сенсу. [38]

При аналізі судової практики можна виокремити такі складові, які, на думку Суду, входять до сфери приватного життя, а саме фізичної недоторканості особи:

1. визначення моменту закінчення життя за умови, що особа може вільно і самостійно прийняти рішення та діяти відповідно [39];
2. якість життя в контексті безпечного навколишнього середовища [40];
3. гендерна ідентичність [41];
4. реалізація репродуктивних прав через вчинення абортів [42], зачаття дітей за допомогою репродуктивних технологій [44], проведення стерилізації [44], вирішення долі зачатих ембріонів [45], тощо;
5. недопущення примусового лікування та медичних процедур [46], тощо.

Комунікативний аспект права на повагу до приватного життя включає спілкування особи з іншими у будь-якій формі: листи, телефонні розмови, електронна пошта тощо. Порушення, знову ж таки, спостерігаються зі сторони держави і найчастіше від цього страждають ув'язненні, а також ті, хто потребує правової допомоги.

У справі «Сергій Волосюк проти України» Суд зазначив, що: «сторони не заперечували того, що перевірка кореспонденції заявника, здійснювана посадовими особами установи, в якій його тримали під вартою, становила втручання у право заявника на повагу до своєї кореспонденції, гарантоване п. 1 ст. 8 Конвенції. ...Суд у своїй практиці вже визнавав, що перевірка кореспонденції в'язнів, здійснювана в автоматичному режимі на підставі

правових норм, які сформульовані в досить загальній формі і які надають адміністрації місьць позбавлення волі широкі дискреційні повноваження у цьому зв'язку, становить практику, яка не відповідає вимогам статті 8 Конвенції.» [47]

Якщо говорити про доступ ув'язнених до телефонного зв'язку, то ст. 8 Конвенції не гарантує його у тих випадках, коли засоби зв'язку шляхомлистування є доступними та адекватними. Однак у справі «Nusret Kaya and Others v. Turkey» національне законодавство дозволяло ув'язненим проводити телефонні розмови зі своїми родичами з телефонів під наглядом тюремної адміністрації, а тому Суд вважає, що обмеження щодо телефонного зв'язку заявників із членами їх сім'ї на тій підставі, що вони бажають проводити ці розмови курдською мовою, може розглядатися як втручання у здійснення їх права, передбаченого ст. 8. [48]

Суд неодноразово посилався на те, що ст. 8 захищає конфіденційність будь-якої «кореспонденції» між особами, але вона передбачає посиленний захист обміну інформацією між адвокатами і клієнтами. Це зумовлено тим, що «адвокати здійснюють у демократичному суспільстві основоположну місію – захист обвинувачених і підозрюваних. Зрозуміло, адвокат не може належно здійснювати цю основоположну місію, якщо він не може гарантувати тим, кого захищає, що їхнє спілкування залишиться конфіденційним» [49, пункт 104]. У зв'язку з цим «Суд розробив такі мінімальні гарантії, які повинні бути встановлені в законодавстві з метою уникнення зловживання владою у випадках, коли інформація була отримана за допомогою заходів таємного контролю.» [49, пункт 105]

«По-перше...враховуючи, що конфіденційні відносини між адвокатом та його клієнтами належать до особливо чутливої сфери, яка безпосередньо стосується прав захисту, неприпустимо, щоб це завдання було віднесено до компетенції представника виконавчої влади без нагляду з боку незалежного судді» [49, пункт 106].

«По-друге, мають бути забезпечені достатні гарантії для захисту матеріалу, отриманого при прихованому контролі. Зокрема, національне

законодавство повинно містити достатню чіткість та деталі: процедуру подання звітності незалежному наглядовому органу для розгляду випадків, коли матеріал, що підпадає під поняття юридичного професійного привілею, був отриманий внаслідок таємного спостереження; приналежності набуває внаслідок таємного нагляду; процедуру безпечного знищення такого матеріалу; умови, за яких він може бути збережений та використаний у кримінальних справах та правоохоронних розслідуваннях; і в цьому випадку процедури безпечного зберігання, розповсюдження таких матеріалів та їх подальшого знищення, як тільки вони більше не потрібні для будь-якої з авторизованих цілей.» [49, пункт 107]

У справі «Altay v. Turkey» заявник скаржився на те, що судовим рішенням національного суду було встановлено обов'язкову присутність посадової особи в'язниці під час відвідувань його адвоката, що суперечило його праву на конфіденційне спілкування зі своїм адвокатом відповідно до ст. 8 Конвенції. Тут мало місце усне конфіденційне спілкування і Суд встановив порушення. Суд зазначає, що «національні суди посилалися на закон як правову основу для втручання їх у конфіденційність зустрічей заявника з його адвокатом», проте це виняткове положення закону, яке містить вичерпний перелік обставин, за яких конфіденційність спілкування адвоката та клієнта може бути обмежена. Наприклад, коли «адвокат використовується як засіб спілкування з терористичною організацією, вчинення злочину чи іншим чином ставить під загрозу інших», а тому під час зустрічей може бути присутня посадова особа в'язниці. З цього Суд зробив висновок, що таке широке тлумачення відповідного національного положення у цій справі не відповідало вимогам Конвенції щодо законності.[50]

Окрім ув'язнених та адвокатів, порушення комунікативного аспекту права на повагу до приватного життя стосується і звичайних громадян, наприклад через стеження за телекомунікаціями. «Прослуховування та інші форми перехоплення телефонних дзвінків становлять серйозне втручання у приватне життя і кореспонденцію і тому мають ґрунтуватись на точному

законодавстві. Вкрай важливо мати чіткі, детальні правила з цього питання, особливо з огляду на те, що доступні технології стають все складнішими». [51, пункт 169]

Таке порушення Судом було встановлено у справі «Dragojević v. Croatia». Так, заявник стверджував, що він піддавався незаконним заходам таємного спостереження та отримані таким чином докази використовувались у кримінальному провадженні проти нього, тим самим роблячи все провадження несправедливим. Суд у цій справі прийшов до висновку, що відповідне національне законодавство не надає достатньої чіткості щодо обсягу та способу здійснення дискреційних повноважень, наданих державним органам, і зокрема не забезпечує на практиці адекватні запобіжні заходи від різних можливих зловживань. Відповідно, не було доведено, що процедура замовлення та нагляду за здійсненням перехоплення телефонних операцій заявника повністю відповідає вимогам законності, а також не була достатньою для забезпечення втручання у право заявника на повагу до його приватного життя та листування. [52]

Що стосується просторового аспекту права на повагу до приватного та сімейного життя, то у першу чергу він включає в себе визначення житла особи, її місцеперебування та проживання. У практиці ЄСПЛ «житло» трактується досить широко. Наприклад, у справі «Кривіцька та Кривіцький проти України», Суд висловився, що «поняття «житло» не обмежується приміщенням, яке законно займано або створено... підлягає захисту на підставі пункту 1 статті 8 Конвенції, залежить від фактичних обставин, а саме - від наявності достатніх та триваючих зв'язків із конкретним місцем». [53, пункт 40]

Найпоширенішими прикладами порушення права на повагу до приватного життя через втручання у житловий простір особи є проникнення у житло правоохоронних органів та проведення несанкціонованих або таких, що не відповідають вимогам національного законодавства, обшуків з вилученням майна. Для того, щоб визначити чи було таке втручання правомірним, воно має

відповідати трьом критеріям: відповідати закону, мати легітимну мету та бути необхідним у демократичному суспільстві.

Так, у справі «*Шева v. Bulgaria*» до квартири заявниці прибули співробітники поліції для проведення обшуку. При цьому, вони не пред'явили ордер на обшук, а тому заявниця не знала, що вони збираються шукати, що і на якій підставі відповідно розслідується. Лише згодом заявниця дізналась, що вона та її партнер розслідуються органами прокуратури за вчинення злочину щодо ухилення від сплати податків. Суд дійшов висновку, що обшук не відбувався "відповідно до закону", оскільки був проведений без попереднього судового дозволу. Крім того, Суду не було надано жодних аргументів, які б виправдовували невідкладність проведення такої процесуальної дії, адже не було проведено жодної ефективної ретроспективної судової перевірки, оскільки суддя, затверджуючи протокол обшуку після його проведення, просто підписав їх, не вказавши жодного пояснення. [54]

У іншій справі «*Kruglov and Others v. Russia*» заявники (практикуючі юристи) скаржились на те, що обшуки їх житлових або професійних приміщеннях та вилучення електронних пристроїв, які містять особисту інформацію та документи, на які поширюється професійна юридична привілея (тобто вони підпадають під сферу захисту адвокатської таємниці), є порушенням ст. 8 Конвенції. У хоч лише у двох випадках із шістнадцяти обшуків були відсутні необхідні ухвали суду, Суд наголосив, що «...переслідування та утиски представників юридичної професії завдає удар по самому серцю конвенційної системи. Тому обшуки в будинках або офісах адвокатів повинні підлягати особливо суворому контролю». Між тим «...національні суди, мабуть, вважають, що єдиною гарантією, що забезпечується під час проведення обшуку приміщень адвокатів, є попереднє судове рішення і що ця вимога носить суто процесуальний характер. Суд раніше ухвалив, що лише судовий контроль сам по собі не є достатньою гарантією проти зловживань». Національні суди зобов'язані були захистити конфіденційність адвоката та клієнта та, наприклад, проте «...не не розглядали

можливості отримання необхідної інформації з інших джерел (наприклад, від клієнтів самих юристів)». [55]

Загалом, способів порушення права на повагу до приватного життя у просторовому аспекті дуже багато, тому кожного разу Суд оцінює ті обставини, які є унікальними у кожній справі.

Таке широке тлумачення «приватного життя» є як позитивним, так і деякою мірою негативним явищем. Плюси полягають в тому, що чим більше сфер охоплюватиме приватне життя, тим більше буде гарантій захисту та охорони такого життя від свавільного втручання та обмеження певних прав і контролю з боку держави. Однак, не можу не погодитись із В.П. Паліюком, який вважає, що «...розширене трактування прав, гарантованих статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, і їх доповнення презумпцією свободи може призвести до перетворення усіх інших прав на зайві» [56, с. 78]. Це означає, що право на повагу до приватного та сімейного життя просто поглине їх.

Якщо вести мову про поняття «сімейне життя» за практикою Європейського суду з прав людини, то воно так само тлумачиться широко. Причина полягає в тому, що з часом, як зазначає Ж.В. Чевичалова, «...стають рудиментарними такі вагомні раніше аспекти сім'ї, як релігійність, різностатевість, належність до однієї верстви суспільства» [57, с. 3]. Чим менше критерій – тим більше коло відносин, які можуть потрапляти в сферу сімейного життя.

У справі «Ельсхольц проти Німеччини», Суд вказав на те, що сімейне життя, відповідно до статті 8, не обмежується лише офіційними шлюбними відносинами, а може охоплювати також фактичні шлюбні відносини, коли особи проживають разом, але не в зареєстрованому шлюбі. Тому і дитина, народжена в такому шлюбі, є частиною «сімейного» союзу [58].

До відносин, які перебувають у сфері сімейного життя, Суд зараховує, зокрема, відносини: дитини і батьків, які не проживають разом [59]; близьких

родичів, наприклад внуків і бабусь з дідусями [60]; усиновлювачів та усиновлених [61] тощо.

***

Вітчизняне законодавство не містить визначення такого поняття як «таємниця», хоча законодавець його активно використовує в низці нормативно-правових актів. В той самий час застосовуються такі категорії як конфіденційна інформація і таємна інформація, захист відомостей яких і становить ту чи іншу таємницю. Проблемність також полягає і в тому, що і серед науковців нема єдиного підходу щодо розуміння цього явища.

На основі проаналізованого матеріалу можна виділити наступні три підходи до співвідношення понять «приватне життя», «особисте життя» та «сімейне життя»:

1. Особисте та сімейне життя як окремі категорії.
2. Приватне та сімейне життя як окремі категорії.
3. Особисте та сімейне життя як складові приватного життя.

Використовуючи ту чи іншу термінологію, науковці посилаються на норми національного або міжнародного законодавства.

Практика Європейського суду з цих питань також не є сталою. Еволюція суспільства і, як результат, поява нових відносин є причиною розширеного тлумачення положень статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод в частині того, що може бути віднесено до приватного та сімейного життя.

РОЗДІЛ 2 ОХОРОНА ТАЄМНИЦІ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ

2.1. Охорона таємниці приватного життя під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження

Охорону таємниці приватного життя у кримінальному провадженні в законотворчій та процесуальній практиці України можна розглядати через складові цього права, а також їх сутнісні характеристики.

Право на таємницю приватного життя — особлива категорія прав, яка у своїй взаємодоповнюючій сукупності становить основу благополуччя індивіда та його взаємозв'язків із навколишнім середовищем. Соціальна сутність людини передбачає наявність відносин, які можуть потенційно становити об'єкт права приватного життя.

Для детального аналізу наведеної категорії варто спершу зосередитись на понятті “охорони”, як ціленаправленої діяльності спрямованої на попередження порушення прав людини.

Теоретичні та прикладні аспекти захисту прав людини в значній мірі сформовані внаслідок міжнародно-правового розвитку становлення прав людини та виникнення подальшої потреби їх захисту (на прикладі Європейської конвенції про права людини).

Як зазначає М.П. Рабінович: “Окрім цього, стандартизуватись також можуть певні вимоги до засобів гарантування прав людини (зокрема, позитивні обов'язки держави із забезпечення, охорони та захисту таких прав)». [62, с. 22]

В.В. Назаров пише, що: “При цьому завданнями механізму забезпечення прав людини є охорона, захист, відновлення порушених прав, а також формування загальної і правової культури населення. Основними ж підсистемами механізму забезпечення прав і свобод людини є механізми: реалізації, охорони, захисту». [63,с. 386]

На думку О.Г. Данильян: «...поняття «охорона» з юридичної точки зору – це позитивний, статичний стан норм права, спрямованих безпосередньо на захист здійснення суб'єктивних прав і законних інтересів громадян від можливих порушень. При цьому охорона прав і інтересів громадян здійснюється поза конкретними правовідносинами, тоді як захист уже порушених прав завжди відбувається в межах конкретних деліктних правовідносин, виникнення яких небажане з точки зору інтересів як людини, так і держави». [64, с. 88]

Отже на основі наведених вище позицій авторів, ми можемо зробити висновок, що охорона прав людини — це комплекс норм покликаних на забезпечення існуючого стану прав людини, попередження їх порушень та, у випадку порушення — здійснення необхідних заходів захисту порушеного права. Отже охорона таємниці приватного життя покликана забезпечити існуючий стан особи у кримінальному провадженні та запобігти розголошенню відомостей, які можуть вплинути на цей стан.

Однак, в при розгляді питання охорони таємниці приватного життя у кримінальному провадженні аналіз необхідно проводити з урахуванням стримуючих важелів. Основоположною в даному питанні може полягати концепція до визначення підходів пріоритетності прав людини. Перша концепція полягає у пріоритетності колективних прав. Так, потреба розкрити злочин буде визначатись основоположною в даних правовідносинах. Друга концепція, яка полягає у індивідуалістському підході ставить людину над колективними потребами, а її права констатують незалежну сутність, забезпечення яких має відбуватись незалежно від потреб чи бажань групи людей/соціуму/держави.

Варто звернути увагу на те, що в основі захисту прав людини запропонованої підходом західного світу лежить право людини — як основа всіх інших прав, на відміну від країн азійського регіону, де права колективу становлять грають вирішальну роль.

В українській правозахисній практиці основоположним підходом виступає західна концепція прав людини. Варто приділити увагу її реалізації на практиці через норми Кримінального процесуального кодексу України.

Т.Ю. Вислоцька у дисертаційній праці на тему «Кримінально-правова охорона таємниці в Україні» зазначає основні відмінності у врегулювання відносин що становлять предмет охорони таємниці приватного життя в законодавстві розвинених країн (на прикладі країн Європи) та країн СНД (країни пострадянського простору). Зокрема вона зазначає, що: «Так, кримінальне законодавство Франції та Швейцарії закріплює декілька статей, спрямованих на охорону таємниці приватного життя. Це свідчить про те, що в кримінальному законодавстві цих держав охороні недоторканності приватного життя приділена значна увага. Інакше ці питання регулюються кримінальним законодавством держав СНД. Такі відмінності пояснюються специфікою правового регулювання даного інституту в нормах кримінального права зарубіжних держав та недостатньою розробленістю в кримінальному законодавстві». [65, с.57]

Загалом можна погодитись з авторкою, і додатково зазначити, що в країнах пост радянського простору існує значна проблема з реалізацією прав людини, зокрема і права на таємниці приватного життя. Однією з причин, які вплинули на подібний розвиток подій та підходів до визначення прав людини в зазначених країнах — це довге перебування під комуністичним режимом для якого характерним є колективний підхід до розуміння та визначення прав людини (до прикладу можна навести ситуацію в Китаї, де порушується значна кількість прав людини).

Про вищезазначену ситуацію свідчить значна кількість скарг громадян України до Європейського суду з прав людини щодо порушення державою взятих на себе зобов'язань за Європейською конвенцією із забезпечення права на приватне життя.

Однак, тенденції до підвищення рівня захисту прав людини в Україні в останні роки покращуються. На це значний вплив має розвиток та формування

громадської думки та стійкого громадянського суспільства, діяльність міжнародних та правозахисних організацій на території України, які співпрацюють з органами державної влади та їх структурами з метою поширення знань щодо захисту прав людини та, що найважливіше — їх складових.

Оскільки категорія таємниці приватного життя є досить комплексною та містить у собі структурні складові, наприклад такі як право на таємницю кореспонденції -- підвищення рівня освіченості представників органів державної влади щодо сутності та обов'язку захисту цих прав видається важливим елементом у формування підходів та подальшого практичного застосування норм законодавства на практиці.

Р.В. Бараннік та П.Г. Назаренко у статті «Особливості охорони інформації, що становить таємницю у кримінальному судочинстві» пишуть наступне: «Такі правові інститути, як таємниця досудового розслідування і таємниця судового розгляду належать до категорії професійних таємниць». [66, с. 18] Тобто таємниця приватного життя має два взаємопов'язані аспекти: право людини на її існування та кореспондуючий обов'язок уповноваженого суб'єкта якому ця інформація стала відома в результаті виконання своїх повноважень. Таким чином, існує взаємопов'язаність норм які охороняють права людини, право людини на таємниці приватного життя та її статус у кримінальному провадженні, а також норми, які наділяють уповноважених суб'єктів розпоряджатись цією інформацією виключно у визначений законом спосіб та завстановленою метою.

Крім цього, Р.В. Бараннік та П.Г. Назаренко наголошують на тому, що: «Для вирішення проблеми забезпечення збереження таємниці досудового розслідування і судового розгляду у кримінальних справах важлива роль належить відповідним криміналістичним прийомам і засобам, які створюють умови зі збереження таємниці розслідування від розголошення». [66, с. 18]

Як пише В.В. Назаров: «...чим надійніше охорона приватного життя, тим вище рівень законності в країні. Від того, наскільки гарантовано збереження

таємниць приватного життя, як глибоко держава може проникати в зміст даних таємниць і які підстави для цього необхідні, залежить ступінь свободи особи в державі»[67, с. 116].

При цьому І.Б. Король зазначає, що: «Змішування особистої та суспільної сфер існує там, де мова йде про виникнення або поширення (передачу) певних відомостей, тісно пов'язаних з особистим життям людини та отриманих іншою стороною під час виконання обов'язків учасника відповідних правовідносин (збереження банківської, нотаріальної, лікарської (медичної) таємниць, таємниці усиновлення тощо)». [68, с. 373]

Р.І. Тракало розкриває дане питання через право на повагу до приватного життя і пише, що: «саме в кримінальному провадженні, яким найбільше обмежуються конституційні права і свободи людини і громадянина, будь-який його учасник має розуміти свою соціальну цінність, значущість, недоторканність, відчувати почуття власної гідності та поваги до себе осіб, наділених владними повноваженнями». [69, с. 154]

З огляду на вищенаведене, можна говорити про право на приватне життя, як певну суспільну цінність, благо кожної людини мати можливість реалізовувати свої права, зберігаючи при цьому необхідний рівень конфіденційності. Відтак, охорона таємниці приватного життя виступає як ціннісна категорія в діяльності органів державної влади та повинна мати вплив на обрання способів поведіння з отриманою інформацією, що може становити предмет таємниці.

Якщо вести мову про втручання у приватне життя осіб та отримання інформації про неї на стадії досудового розслідування, то загалом таке відбувається саме при вжитті працівниками правоохоронних органів заходів забезпечення кримінального провадження та при проведенні слідчих (розшукових) дій.

Так, Л.М. Лобойко та О.А. Банчук під заходами забезпечення кримінального провадження розуміють: «...передбачені законом заходи обмеження прав і свобод учасників кримінального провадження, які мають

самостійне значення та не мають характеру юридичних санкцій і застосовуються з метою забезпечення виконання учасниками своїх обов'язків або отримання необхідних доказів у справі». [70, с. 131]

Дещо інше визначення дає В.М. Тертишник, який заходами забезпечення кримінального провадження називає: «передбачені законом правові механізми стримувань, противаг та примусу, які використовуються у кримінальному провадженні для досягнення мети і виконання завдань кримінального процесу». [71, с. 388]

За схожим підходом сформульоване і визначення групи науковців О.М. Грошевого, В.Я. Тація, А.Р. Туманянца та інших, відповідно до якого під заходами забезпечення кримінального провадження визначено: «...передбачені КПК заходи примусового характеру, що застосовуються за наявності підстав та в порядку, встановленому законом, з метою подолання негативних обставин, що перешкоджають або можуть перешкоджати вирішенню завдань кримінального провадження, забезпечення його дієвості». [73, с. 256]

При цьому за частиною 1 статті 131 Кримінального процесуального кодексу України «заходи забезпечення кримінального провадження застосовуються з метою досягнення дієвості цього провадження». [11]

Частиною 2 вищезазначеної статті визначено перелік таких заходів забезпечення кримінального провадження, до яких законодавець відносить: «1) виклик слідчим, дізнавачем, прокурором, судовий виклик і привід; 2) накладення грошового стягнення; 3) тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом; 4) відсторонення від посади; 4⁻¹) тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя; 5) тимчасовий доступ до речей і документів; 6) тимчасове вилучення майна; 7) арешт майна; 8) затримання особи; 9) запобіжні заходи». [11]

У контексті дослідження для нас цікавим є такий захід забезпечення кримінального провадження як тимчасовий доступ до речей і документів.

С.М. Смоков пропонує власну класифікацію заходів забезпечення кримінального провадження та до групи «Заходи, які обмежують суспільне і

приватне життя громадян» відносить тимчасовий доступ до речей і документів. [73, с. 629]

Нормам, які регулюють питання проведення вказаного заходу забезпечення, присвячено главу 15 Кримінального процесуального кодексу.

Відповідно до частини 1 статті 159 Кримінального процесуального кодексу України, «тимчасовий доступ до речей і документів полягає у наданні стороні кримінального провадження особою, у володінні якої знаходяться такі речі і документи, можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії та вилучити їх (здійснити їх виїмку). Тимчасовий доступ до електронних інформаційних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку здійснюється шляхом зняття копії інформації, що міститься в таких електронних інформаційних системах або їх частинах, мобільних терміналах систем зв'язку, без їх вилучення». Частиною 2 вказаної статті встановлено, що такий доступ можливий лише на підставі ухвали слідчого судді, суду. [11]

З наведеного вбачається, що на відміну від слідчих (розшукових) дій, наприклад обшуку, тимчасовий доступ можливий як під час досудового розслідування, так і на стадії судового провадження.

Звертаючись до положень частин 2 та 3 статті 93 Кримінального процесуального кодексу, сторони кримінального провадження збирають докази, зокрема, шляхом вчинення інших процесуальних дій, передбачених Кодексом, до яких в тому числі належить тимчасовий доступ до речей і документів. [11] Як результат, відомості та речі, отримані під час такого доступу, набувають значення доказів у кримінальному провадженні.

Відповідно до вимог статті 160 Кримінального процесуального кодексу України, з клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів можуть звернутися сторони кримінального провадження, тобто як прокурор і слідчий за погодженням з прокурором, так захисник з підозрюваним чи обвинуваченим. Лише за дотримання вимог частини 2 статті 160 Кримінального процесуального кодексу України, зокрема в частині належного мотивування та підтвердження

необхідності отримання доступу до певних речей і документів, можна отримати дозвіл слідчого судді, суду.

Ухвалою слідчого судді Виноградівського районного суду Закарпатської області від 28 вересня 2020 року у задоволенні клопотання старшого слідчого СВ Виноградівського ВП Берегівського ВП ГУ НП в Закарпатській області, погодженого з прокурором Виноградівського відділу Берегівської місцевої прокуратури прокуратури Закарпатської області про тимчасовий доступ до речей і документа у кримінальному провадженні відмовлено, оскільки:

«Слідчий не довів неможливість отримати речі і документ, про тимчасовий доступ до яких подано клопотання, без застосування заходу забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового доступу до них, оскільки відсутні докази того, що особа, у володінні якої, згідно клопотання, перебувають речі і документ, відмовляється надати їх слідчому у добровільному порядку.» [74]

Крім того, у випадку необхідності отримання доступу до охоронюваної законом таємниці, у клопотанні додатково мають бути наведені підстави «можливості використання як доказів відомостей, що містяться в речах і документах, та неможливість іншими способами довести обставини, які передбачається довести за допомогою цих речей і документів, у випадку подання клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів, які містять таку таємницю». [11]

Між тим перелік охоронюваних законом таємниць, які містяться в речах і документах, законодавець встановив у статті 162 Кримінального процесуального, до яких відніс: «1) інформацію, що знаходиться у володінні засобу масової інформації або журналіста і надана їм за умови нерозголошення авторства або джерела інформації; 2) відомості, які можуть становити лікарську таємницю; 3) відомості, які можуть становити таємницю вчинення нотаріальних дій; 4) конфіденційну інформацію, в тому числі таку, що містить комерційну таємницю; 5) відомості, які можуть становити банківську таємницю; 6) особисте листування особи та інші записи особистого характеру;

7) інформацію, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо; 8) персональні дані особи, що знаходяться у її особистому володінні або в базі персональних даних, яка знаходиться у володільця персональних даних; 9) державну таємницю; 10) таємницю фінансового моніторингу». [11]

Ухвалою слідчого судді Дарницького районного суду м. Києва від 12 березня 2014 року у справі № 753/4424/14-к старшому слідчому СВ ФР ДПІ у Дарницькому районі ГУ Міндоходів у м. Києві відмовлено у наданні дозволу на проведення виїмки документів, які перебувають у володінні ТОВ «Воля-Кабель», а також надання доступу до інформації про абонента, який використовував зазначений у клопотанні IP-адрес. Мотивуючи своє рішення слідчим суддею вказано, що «отримати доступ до вказаної інформації, що міститься в електронній інформаційній системі, можливо лише під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, дозвіл на проведення яких дається головою чи за його визначенням іншим суддею суду апеляційної інстанції». [75]

Крім цього, досить часто слідчі, подаючи клопотання про надання доступу до охоронюваної законом таємниці, просять проводити судовий розгляд у закритому судовому засіданні із заборонаю оприлюднення у Єдиному державному реєстрі судових рішень інформації, як міститься в ухвалі.

Так, ухвалою слідчої судді Дніпровського районного суду м. Києва від 10 червня 2019 року у справі № 755/17434/18 клопотання слідчої задоволено частково та надано тимчасовий доступ, проте відмовлено у частині вилучення речей і документів, оскільки, на думку слідчої судді, слідчою у клопотанні не доведено, що «без вилучення зазначених документів існує реальна загроза зміни або знищення речей чи документів». Також відмовлено і у проведенні закритого судового засідання, оскільки, з урахуванням положень ст. 27, 162, 222 Кримінального процесуального кодексу України, слідча суддя «не вбачає підстав для розгляду клопотання у закритому судовому засіданні, оскільки

відомості досудового розслідування не відносяться до охоронюваної законом таємниці».[76]

2.2. Охорона таємниці приватного життя під час проведення слідчих (розшукових) дій

Слідчі (розшукові) дії, перелік яких визначено главою 20 Кримінального процесуального кодексу України, відповідно до частини 1 статті 223 Кримінального процесуального кодексу України, «є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні». [11]

Втручання у приватне життя особи певно мірою здійснюється при проведенні майже кожної слідчої (розшукової) дії, але в різному ступені. Найбільше нарікань припадає на процедуру проведення обшуку, оскільки це найпопулярніша слідча дія.

Відповідно до частини 1 статті 234 Кримінального процесуального кодексу України, «обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб».[11]

Для того, щоб провести обшук, слідчому за погодженням із прокурором або прокурору необхідно звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді, і лише в разі його задоволення проводити слідчу дію.[11]

Кримінальним процесуальним кодексом України встановлено вимоги до клопотання, відповідно до яких воно має містити наступну інформацію: «1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер; 2) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з розслідуванням якого подається клопотання; 3) правову кваліфікацію кримінального правопорушення з зазначенням статті (частини статті) закону

України про кримінальну відповідальність; 4) підстави для обшуку; 5) житло чи інше володіння особи або частину житла чи іншого володіння особи, де планується проведення обшуку; 6) особу, якій належить житло чи інше володіння, та особу, у фактичному володінні якої воно знаходиться; 7) індивідуальні або родові ознаки речей, документів, іншого майна або осіб, яких планується відшукати, а також їхній зв'язок із вчиненим кримінальним правопорушенням; 8) обґрунтування того, що доступ до речей, документів або відомостей, які можуть у них міститися, неможливо отримати органом досудового розслідування у добровільному порядку шляхом витребування речей, документів, відомостей відповідно до частини другої статті 93 цього Кодексу, або за допомогою інших слідчих дій, передбачених цим Кодексом, а доступ до осіб, яких планується відшукати, - за допомогою інших слідчих дій, передбачених цим Кодексом. Зазначена вимога не поширюється на випадки проведення обшуку з метою відшукування знаряддя кримінального правопорушення, предметів і документів, вилучених з обігу. На підтвердження обставин, викладених у клопотанні, до нього також мають бути додані оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими обґрунтовуються доводи, а також витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, в рамках якого подається клопотання». [11]

Від наявності достовірних підтверджень того, що особа, у володінні якої планується проведення обшуку, дійсно проживає у вказаному житлі, та переконливих аргументів того, що відшукувані предмети знаходяться саме там, залежить рішення слідчого судді.

Наприклад, ухвалою слідчої судді Нетішинського міського суду Хмельницької області від 08 травня 2020 року відмовлено у задоволенні клопотання заступника начальника СВ Нетішинського ВП Славутського ВП ГУНП в Хмельницькій області про проведення обшуку, у зв'язку з таким. Окрім банальної відсутності короткого викладу обставин кримінального правопорушення, необґрунтовано неможливість отримання відшукуваних речей у інший спосіб, зокрема добровільно чи за допомогою інших слідчих дій.

Крім того, до клопотання не долучено довідку з реєстру речових прав на нерухоме майно на підтвердження факту належності житла особі, при цьому згадка про довідку є у самому клопотанні. Відсутність же інформації щодо власників житла на момент звернення та розгляду клопотання не дозволяє слідчій судді встановити осіб, яким належить майно чи перебуває у фактичному володінні. Водночас довідка про місце реєстрації особи не підтверджує факту її проживання у вказаному житлі, а саме житло належить особам, яких слідчий зазначає як співвласників, що не виключає можливості втручання в особисте і сімейне життя інших осіб, а також порушення права власності на майно.[78]

Важливим є положення частини б статті 234 Кримінального процесуального кодексу, за яким «у разі відмови у задоволенні клопотання про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи слідчий, прокурор не має права повторно звертатися до слідчого судді з клопотанням про дозвіл на обшук того самого житла чи іншого володіння особи, якщо у клопотанні не зазначені нові обставини, які не розглядалися слідчим суддею».[11] У протилежному випадку слідчий та прокурор зверталися б з одним і тим самим клопотанням доти, доки воно за авторозподілом не потрапило б на слідчого суддю, який був би не занадто принциповий та задовольнив його. З іншого боку, слідчий суддя керується внутрішнім переконанням і для одного слідчого судді доказів на підтвердження необхідності проведення обшуку було б замало, а для іншого достатньо. Не варто виключати і випадки того, що клопотання може бути дійсно мотивоване, але через ставлення слідчого судді до слідчого/прокурора чи кримінального провадження загалом у його задоволенні буде відмовлено.

Наступною, не менш важливою нормою, передбаченою частиною 1 статті 235 Кримінального процесуального кодексу, спрямованою на мінімізацію втручання у приватне життя особи, є те, що «ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи з підстав, зазначених у клопотанні прокурора, слідчого, надає право проникнути до житла чи іншого володіння особи лише один раз». [11] Тобто це виключає повторне вторгнення у

приватний простір особи, яким безперечно є житло, у випадках, коли при проведенні обшуку працівники правоохоронних органів перевірили не всі приміщення чи після його завершення вирішили повернутись та вилучити речі, які, на їх думку, мають значення для кримінального провадження. Між тим законодавством ніяк не регламентується тривалість обшуку, який, як нам відомо може і не обмежитись декількома днями.

За загальним правилом частини 4 статті 223 Кримінального процесуального кодексу України, «проведення слідчих (розшукових) дій у нічний час (з 22 до 6 години) не допускається, за винятком невідкладних випадків, коли затримка в їх проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі підозрюваного». [11]

Частиною 2 статті 236 Кримінального процесуального кодексу України вказану норму звужено та встановлено, що «обшук житла чи іншого володіння особи на підставі ухвали слідчого судді повинен відбуватися в час, коли заподіюється найменша шкода звичайним заняттям особи, яка ними володіє, якщо тільки слідчий, прокурор не вважатиме, що виконання такої умови може істотно зашкодити меті обшуку». [11]

Насправді ж для проведення обшуку обирається час, коли людина найбільш вразлива, і, як правило, це ранок, коли вона ще може спати або тільки прокинулась від гуркоту у двері, чи пізно ввечері. Особі може бути не надто приємно, ніяково і соромно впустити працівників правоохоронних органів в житло для проведення обшуку, перебуваючи, наприклад, у одній спідній білизні, а потім споглядати це все разом з іншими учасниками кримінального провадження у судовому засіданні при перегляді відеозапису проведеного обшуку.

Якщо вести мову про поширення відомостей приватного характеру, отриманих у ході проведення обшуку, то таким дуже часто грішать самі ж особи, які і проводили його.

Так, 24 квітня 2020 року у новинних ресурсах з'явилась інформація, що при проведенні обшуку у Агентстві з розшуку та менеджменту активів (АРМА)

було отримано доступ до мобільного телефону заступника голови агентства, та, в подальшому, особисті переписки, фото та відео із вказаного телефону оприлюднені у телеграм-каналі. Зважаючи на те, що оприлюднена інформація стосується юристів, чиновників та вищого керівництва держави, справа набула суспільного резонансу. При цьому, відомості на широкий загал опублікував слідчий Державного бюро розслідувань, який, як зазначається, у вказаному органі вже не працює. [78]

Як бачимо, слідчого притягнули лише до дисциплінарної відповідальності. Відомості щодо притягнення його до кримінальної відповідальності, згідно інформації з Єдиного державного реєстру судових рішень, відсутні.

Що стосується проведення слідчого експерименту та забезпечення таємниці приватного життя і превенції щодо втручання, то законодавець визначив наступні положення. Згідно вимог частини 4 статті 240 Кримінального процесуального кодексу України, «проведення слідчого експерименту допускається за умови, що при цьому не створюється небезпека для життя і здоров'я осіб, які беруть у ньому участь, чи оточуючих, не принижуються їхні честь і гідність, не завдається шкода». [11] При цьому, за частиною 5 вказаної статті «слідчий експеримент, що проводиться в житлі чи іншому володінні особи, здійснюється лише за добровільною згодою особи, якими володіє, або на підставі ухвали слідчого судді». [11] Це дає гарантію того, що спершу сторона обвинувачення має поспілкуватись з особою, обговорити зручний для неї час проведення слідчої (розшукової) дії, який не перешкоджатиме її звичайному життю та дає можливість підготуватись, а не очікувати раптового приходу працівників поліції.

При проведенні такої слідчої (розшукової) дії як освідування, керуючись частиною 4 статті 241 Кримінального процесуального кодексу України, «не допускаються дії, які принижують честь і гідність особи або небезпечні для її здоров'я. За необхідності здійснюється фіксування наявності чи відсутності на тілі особи, яка підлягає освідуванню, слідів кримінального правопорушення або

особливих прикмет шляхом фотографування, відеозапису чи інших технічних засобів. Зображення, демонстрація яких може розглядатись як образлива для освідуваної особи, зберігаються в опечатаному вигляді і можуть надаватися лише суду під час судового розгляду». [11] Водночас за частиною 3 вказаної статті особі спочатку пропонується добровільно пройти освідування, а лише в разі її відмови освідування проводиться примусово. [11]

Тут звертаємо увагу на декілька моментів. По-перше, якщо зображення чи відеозаписи з проведеного освідування опечатані та надані лише суду під час судового розгляду (ймовірно на стадії дослідження доказів), то судові засідання, коли їх будуть оглядати, має бути закриті. Такий випадок прямо передбачений частиною 2 статті 27 Кримінального процесуального кодексу України, а саме «суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження або його окремої частини лише у разі, серед іншого, необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи». [11] А тому, у відповідності до частини 2 статті 315 Кримінального процесуального кодексу, під час підготовчого судового засідання така особа має подати вмотивоване клопотання про здійснення судового розгляду в закритому судовому засіданні. [11]

По-друге, що стосується примусу, то на думку Ж.В. Удовенко тут все залежить від процесуального статусу особи. Вона вважає, що, спираючись на частину 1 статті 214 Кримінального процесуального кодексу України, проводити примусовий огляд підозрюваного допустимо, оскільки:

«...позбавити слідчого і суд можливості виявляти ці сліди, захищаючи відчуття соромливості особи, означає зробити неможливим дослідження тіла підозрюваного». [79, с. 8]

Водночас якщо вести мову про потерпілих та свідків, то дослідниця переконана, що за загальним правилом таке освідування може проводитись лише за добровільної згоди такої особи, а примус може бути застосований:

«лише в тих випадках, коли відмова від огляду робить неможливою правову оцінку діяння і ставить під загрозу розслідування злочину і встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження». [79, с. 9]

Ми підтримуємо цю позицію та вважаємо доцільною пропозицію Ж.В. Удовенко внести зміни до частини 1 статті 241 Кримінального процесуального кодексу, яку вона пропонує викласти у такій редакції: «Для виявлення на тілі людини особливих прикмет, слідів кримінального правопорушення, що мають значення для кримінального провадження, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу, слідчий, прокурор здійснює огляд підозрюваного, а також потерпілого і свідка з їх згоди, за винятком випадків, коли огляд необхідний для оцінки достовірності їх показань», а частину 3 вказаної статті: «...після слова «примусово» доповнити словами «у випадках, передбачених частиною першою цієї статті»». [79, с. 10-11]

Одним із ризиків поширення інформації про приватне життя є участь понятих при проведенні слідчих (розшукових) дій. Так, відповідно до частини 7 статті 223 Кримінального процесуального кодексу України, «слідчий, прокурор зобов'язаний запросити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих) для пред'явлення особи, трупа чи речі для впізнання, огляду трупа, в тому числі пов'язаного з ексгумацією, слідчого експерименту, освідчування особи. Винятками є випадки застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії. Поняті можуть бути запрошені для участі в інших процесуальних діях, якщо слідчий, прокурор вважатиме це за доцільне». [11] Водночас визначено обов'язкову участь не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії при проведенні обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи та обшуку особи. [11]

Хоч Кримінальним процесуальним кодексом України і не передбачено обов'язку щодо особи не розголошувати відомості, які стали їй відомі, перебуваючи у процесуальному статусі понятого, зокрема інформацію приватного характеру, є стаття 222 загального характеру, відповідно до якої

«слідчий, прокурор попереджає осіб, яким стали відомі відомості досудового розслідування, у зв'язку з участю в ньому, про їх обов'язок не розголошувати такі відомості без його дозволу. Незаконне розголошення відомостей досудового розслідування тягне за собою кримінальну відповідальність, встановлену законом». [11]

Вірною є думка Ж.В. Удовенко про те, що: «...навіть якщо поняті не будуть розголошувати будь-які відомості, саме відчуття людини, що його особисті і сімейні таємниці знають інші, створює у нього відчуття дискомфорту, невпевненості.» [79, с. 4]

У цьому аспекті звертаємо увагу на наступне. Статтею 387 Кримінального кодексу України передбачається відповідальність за розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування, зокрема частиною 3 вказаної статті встановлена відповідальність якщо розголошені дані ганьблять людину, принижують її честь і гідність. Як не дивно, у Єдиному державному реєстрі судових рішень наявні лише 4 вироки за 2016-2018 роки.

Крім того, статтею 182 Кримінального кодексу України передбачається відповідальність за порушення недоторканості приватного життя. При зверненні до Єдиного державного реєстру судових рішень ми встановили, що за період 2018-2021 роки є всього лише два вироки, при цьому жоден з них не стосується інформації про приватне життя, отриманої у ході кримінального провадження.

***

Кримінальний процесуальний кодекс України містить достатньо гарантій охорони таємниці приватного життя під час вжиття заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема тимчасового доступу до речей і документів, та проведення слідчих (розшукових) дій.

Водночас хочемо відмітити, що проблеми виникають у зв'язку із недотриманням особами, які є уповноваженими на проведення відповідних дій, та особами, які тимчасово стали учасниками кримінального провадження (поняті) вимог Кримінального процесуального кодексу України, зокрема через їх безкарність.

Важливу роль також відіграє і слідчий суддя, який при добросовісному виконанні обов'язків щодо захисту прав людини, не допускає безпідставного вторгнення у її приватне життя, а випадку такого – застосовує найменш обтяжливий спосіб.

РОЗДІЛ 3

РОЗДІЛ 3 ОХОРОНА ТАЄМНИЦІ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ ПІД ЧАС СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

3.1. Стадія судового провадження як гарантія охорони прав і законних інтересів особи

Правосуддя в Україні, відповідно до статті 24 Конституції України, здійснюється виключно судами [15].

Це положення знайшло своє закріплення і в Кримінальному процесуальному кодексі, де в статті 30 наголошено, що: «У кримінальному провадженні правосуддя здійснюється лише судом» [11].

Судовий розгляд, аналізуючи пункт 24 частини 1 статті 3 Кримінального процесуального кодексу України, є складовою кримінального провадження у суді першої інстанції. Саме тут суд і здійснює свою безпосередню функцію з правосуддя, оскільки за участю сторони обвинувачення та сторони захисту ним вирішується питання про визнання обвинуваченого винним (і наступним визначенням та призначенням відповідної міри покарання) або невинуватим. [11]

Особливості стадії судового розгляду полягають в тому, що, по-перше, вона є основною, центральною, визначальною серед решти стадій. По-друге, це єдиний спосіб здійснення правосуддя. І, по-третє, саме на цій стадії більшою мірою реалізуються засади кримінального провадження [70, с. 196].

Завданням судового розгляду, як частини кримінального провадження, згідно зі статтею 2 Кримінального процесуального кодексу України, є, серед іншого, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження. [11] Така охорона забезпечується через низку гарантій, закріплених у Кримінальному процесуальному кодексі України.

Якщо вести мову про таку вразливу та делікатну сферу відносин як приватне життя учасників кримінального процесу, охорона таємниці такого життя та пов'язаних з нею прав, на думку Ж.В. Удовенко, «...полягає в попередженні будь-якого можливого порушення, контролі за їх дотриманням і готовності реагувати на можливе порушення, а у підсумку - у підтримці стану безперешкодного здійснення цих прав» [80, с. 3].

Основними гарантіями виступають засади кримінального провадження. У Кримінальному процесуальному кодексі України від 2012 року, на відміну від Кримінально-процесуального кодексу України від 1960 року засади віднесені до загальних положень і зібрані в окрему главу. Це свідчить про те, що вся процесуальна діяльність повинна ґрунтуватись та здійснюватись у відповідності до них.

Однак, кодекс не містить визначення самого поняття «засада», як і відсутнє єдине узгоджене поняття серед наукового співтовариства. В юридичній літературі найчастіше використовуються терміни «засада» та «принцип». Так, В.М. Тертишник під принципами кримінального провадження розуміє засіб регулювання відносин, який має законодавче закріплення та відображає основоположні правові ідеї та положення, які визначають та скеровують діяльність уповноважених суб'єктів кримінального провадження, а також утворюють систему гарантій захисту прав і свобод людини та забезпечення справедливості правосуддя [71, с. 101].

В свою чергу, Л.М. Лобойко та О.А. Банчук ототожнюють терміни «засада» та «принцип» та використовують їх в однаковому значенні [70, с. 15]. Такої ж думки притримується і О.І. Галаган, аргументуючи її тим, що «...засади мають наскрізний характер і діють в усіх стадіях кримінального провадження» [81, с. 169].

Не виключаючи необхідності реалізації решти засад кримінального провадження, для охорони таємниці приватного життя на стадії судового розгляду безпосереднє значення мають дві засади: невтручання в приватне життя та гласність і відкритість судового провадження.

Сфера відносин, яка підпадає під охорону положень статті 15 Кримінального процесуального кодексу України, є втіленням норм статті 32 Конституції України, статті 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Гарантії, передбачені цією статтею, полягають у:

- власне самому невтручанні у приватне життя протягом всього кримінального провадження;
- забороні збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію про приватне життя особи без її згоди. Тим не менше, це право може бути обмежене у певних випадках, передбачених Кодексом;
- забороні використання інформації, отриманої в тих самих виключних випадках, передбачених Кодексом, з метою, яка не відповідає виконанню завдань кримінального провадження;
- забороні розголошення інформації приватного життя особами, яким вона стала доступна. [11]

Варто зазначити, що лише цими загальними статтями гарантії не обмежуються, так як сфера приватного життя включає в себе широко коло відносин. За Конституцією України сюди також можна віднести: заборону піддавати особу, без її згоди, медичним, науковим чи іншим дослідом (стаття 28), заборону проникнення до житла чи до іншого володіння особи без визначених на те підстав законодавством (стаття 30), таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (стаття 31), тощо. [15] Що стосується таємниці спілкування, то вона визначена як окрема самостійна засада статтею 14 Кримінального процесуального кодексу.

І хоча найчастіше та найбільше втручання в приватне життя можливе на стадії досудового розслідування, однак не треба цього виключати і під час судового розгляду. Для прикладу, О. В. Крилова впевнена, що приватна

інформація, яка міститься у медичних довідках, висновках судово-медичних та психіатричних експертиз тощо є доступною, оскільки вказані документи залишаються у матеріалах кримінального провадження навіть після закінчення розгляду справи. На її думку, це свідчить про недостатню увагу законодавця до забезпечення конфіденційності даних, які містяться у цих документах [82, с. 106].

Так, зокрема, у справі «Пантелеєнко проти України», яка стосувалась серед іншого розголошення конфіденційної інформації про психічний стан здоров'я заявника, Європейський суд з прав людини констатував порушення пункту 1 статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод з огляду на таке. Новозаводський районний суд Чернігова направив до Чернігівської обласної психоневрологічної лікарні запит щодо надання інформації про те, чи проходив Пантелеєнко О.С. психічне лікування. Лікарня надала відповідь про те, що заявник дійсно перебував якийсь час на обліку як психічно хворий та проходив відповідне лікування, проте через послаблення симптомів лікування припинили. Вказана інформація була зачитана суддею на одному із засідань у присутності учасників провадження. У цій ситуації Європейський суд з прав людини встановив факт втручання у приватне життя особи, оскільки: «вважає, що подібні подробиці, безперечно, є інформацією, що належить до "особистого життя" заявника, і що захід, який розглядається, призвів до розширення кола осіб, ознайомлених з цими подробицями». [83]

Більше того, звертається увага на те, що:

«...Апеляційний суд, переглянувши справу, дійшов висновку, що опрацювання суддею суду першої інстанції особистої інформації заявника не відповідало спеціальному режиму стосовно збирання, збереження, використання та поширення інформації, що належить до інформації про психіатричний стан відповідно до статті 32 Конституції та статей 23 та 31 Закону України "Про інформацію" 1992 року; це рішення не було оскаржене Урядом (п. 25 вище). Більше того, Суд відмічає, що деталі, які розглядаються, не могли вплинути на результат судового процесу (тобто встановлення того, чи заявлене висловлення було зроблено, і оцінку того, чи було воно наклепницьким; запит Новозаводським судом інформації був непотрібним, оскільки інформація не була "важливою для розслідування, досудового слідства чи судового слухання", і, таким чином, був

незаконним згідно зі статтею 6 Закону України "Про психіатричну допомогу" 2000 року.» [83, пункт 61]

Що стосується гласності та відкритості судового провадження, то ця засада закріплена у пункті 6 частини 2 статті 129 Конституції України, частині 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, пункту 20 частини 1 статті 7 та статті 27 Кримінального процесуального кодексу і статті 11 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [84]. Вона означає те, що при судовому розгляді справи у залі судового засідання, крім власне учасників провадження, може бути присутній будь-хто – від громадян до представників засобів масової інформації. До того ж, право на перебування у залі судового засідання передбачено і статтею 328 Кримінального процесуального кодексу України, відповідно до якої: «Кількість присутніх у залі судового засідання може бути обмежена головною лише у разі недостатності місць у залі судового засідання» [11].

Така відкритість, у першу чергу, покликана залучити широкий загал з метою забезпечення справедливого судового розгляду, демонстрації прозорості правосуддя, збільшення довіри до судової гілки влади.

В той самий час відбувається співставлення публічного та приватного інтересу, адже не у всіх випадках гласний та відкритий судовий розгляд сприяє захисту та охороні прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, навіть навпаки. З цією метою у статті, яка закріплює цю засаду, окреслено вичерпне коло підстав, за наявності хоча б однієї з яких гласність та відкритість судового розгляду може обмежуватись. У такий спосіб також реалізуються завдання кримінального провадження, але стосовно окремої категорії справ, де інтереси учасників провадження переважають над правом громадськості бути присутньою при розгляді справи.

Більше того, у справі «Ле Конт, Ван Левен і Де Меєр проти Бельгії», Європейський суд з прав людини висловив позицію, що проведення судового засідання за «закритими дверима» за наявності згоди зацікавлених осіб не є порушенням статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [85].

3.2. Особливості реалізації гарантій охорони таємниці приватного життя учасників кримінального провадження на стадії судового розгляду

Отже, першою гарантією охорони таємниці приватного життя можна виділити проведення закритого судового засідання.

Відповідно до частини 2 статті 27 Кримінального процесуального кодексу України, «обмеження гласності та відкритості судового провадження, яке проявляється у проведенні закритого судового засідання, допускається, зокрема, за необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи». [11]

Крім цього можна спробувати застосувати і таку підставу як можливість розголошення таємниці, що охороняється законом у випадку проведення відкритого судового засідання. Хоч у законодавстві і не міститься роз'яснення того, що становить «таємницю, яка охороняється законом», проте при зверненні до положень статті 162 Кримінального процесуального кодексу України можна побачити, що до охоронюваної законом таємниці, яка міститься в речах і документах відносять «інформацію, що знаходиться у володінні засобу масової інформації або журналіста і надана їм за умови нерозголошення авторства або джерела інформації; відомості, які можуть становити лікарську таємницю; відомості, які можуть становити таємницю вчинення нотаріальних дій; конфіденційну інформацію, в тому числі така, що містить комерційну таємницю; відомості, які можуть становити банківську таємницю; особисте листування особи та інші записи особистого характеру; інформацію, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо; персональні дані особи, що знаходяться у її особистому володінні або в базі персональних даних, яка знаходиться у володільця персональних даних; державну таємницю; таємницю фінансового моніторингу».[11]

До того ж, до таємниці, яка охороняється законом, можна віднести ті таємниці, які прямо передбачені окремими законами, наприклад адвокатську

таємницю [86]. Кожна з цих таємниць охороняє відомості, які так чи інакше входять до сфери приватного життя особи, а тому можна дійти висновку про певну тотожність та співставлення згаданих підстав. Тому, на нашу думку, законодавцю варто чітко визначити ті таємниці, нерозголошення яких є вагомою підставою для проведення закритого судового засідання.

У своєму дослідженні В.П. Гончар дійшов висновку, що: «...критерієм легітимності обмеження гласності судового процесу є його спрямованість на захист державних, суспільних чи індивідуальних інтересів, а забезпечення охоронюваної законом таємниці є засобом досягнення цієї мети» [87, с. 74].

Суддя, відповідно до частини 2 статті 27 Кримінального процесуального кодексу України не зобов'язаний, а має право вирішити проводити закриті судові засідання за наявності хоча б однієї з підстав. Ініціаторами, у даному випадку, виступають учасники у справі, які, згідно з пунктом 4 частиною 2 статті 315 Кримінального процесуального кодексу України, подають клопотання про проведення закритого судового засідання. Відсутність у судді обов'язку автоматично задовольняти такі клопотання покладає на учасника, який подав відповідне клопотання, обов'язок довести можливість порушення таємниці приватного життя та необхідність захисту таких відомостей через здійснення закритого судового засідання. [11]

Рішення щодо проведення закритого судового засідання, яке приймається у формі ухвали, може стосуватись як всього судового провадження, так і окремого судового засідання. Саме ж провадження здійснюється згідно із загальними правилами судочинства.[11]

Проте ухвали суду у цій частині досить часто є невмотивованими. Так, згідно ухвали Долинського районного суду Івано-Франківської області від 05 травня 2021 року на підставі обвинувального акта призначено судовий розгляд справи у закритому судовому засіданні, проте у самому рішенні відсутнє посилання на те, що якоюсь із сторін було заявлено клопотання про розгляд справи у закритому судовому засіданні, а обґрунтування його проведення обмежується лише посиланням на п. 2 ч.2 ст. 27 КПК України, згідно якого слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього судового

провадження або його окремої частини лише у разі: розгляду справи про кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.[88]

Схожа ситуація і в ухвалі Подільського районного суду м. Києва від 19 квітня 2021 року, де так само не зазначено про клопотання сторони провадження розгляд справи проводити у закритому судовому засіданні. При цьому суд призначив судовий розгляд справи у закритому судовому засіданні спираючись на те, що потерпілою є малолітня особа. [89]

Не краща ситуація і в ухвалі Солом'янського районного суду м. Києва від 20 листопада 2020 року. У резолютивній частині рішення суд вирішив призначити справу до судового розгляду у закритому судовому засіданні, водночас у самому рішенні відсутні як посилання на наявність клопотань сторін провадження, так і посилань на норми Кримінального процесуального кодексу України, якими встановлено вимоги щодо можливості проведення закритого судового засідання.[90]

Аналогічним чином сформульована ухвала Дніпровського районного суду м. Києва від 06 квітня 2021 року. Крім того, варто зазначити, що мотивувальна частина містить таке: «Із урахуванням наведеного є всі достатні підстави для призначення судового розгляду кримінального провадження, яке необхідно здійснювати у відкритому судовому засіданні суддею одноособово». Водночас у резолютивній частині суд ували проводити судовий розгляд у закритому судовому засіданні.[91]

Трохи краща ситуація з ухвалою Харківського районного суду Харківської області від 06 травня 2021 року. Хоч там і відсутнє належне мотивування необхідності проведення закритого судового засідання, проте вказано те, що прокурор та потерпіла просили: «здійснювати судовий розгляд в закритому судовому засіданні, оскільки обставини кримінального провадження, які підлягають встановленню, містять дані, що стосуються інтимних сторін життя потерпілої.» [92]

Із урахуванням вищевикладеного можна зробити такі висновки. По-перше, за відсутності відповідних клопотань учасників кримінального провадження суди у підготовчому судовому засіданні за власною ініціативою

ухвалюють рішення про проведення закритих судових засідань, що прямо суперечить вимогам частини 2 статті 27 та пункту 4 частини 2 статті 315 Кримінального процесуального кодексу України. Крім того, суди також нехтують необхідність належного мотивування прийнятих рішень.

З такою позицією не погоджується О.В. Бабаєва, яка вважає, що суд за власною ініціативою, на рівні з клопотанням учасників кримінального провадження, може ухвалювати рішення про проведення закритого судового засідання. Аргументує свою позицію науковець тим, що: «вирішення цього питання має здійснюватися судом незалежно від наявності таких клопотань у зв'язку з тим, що державою забезпечується як гласність судового процесу, так і здійснюється захист інформації, яка охороняється законом». [93, с. 85]

Продовжуючи аналіз положень, які регулюють проведення закритого судового засідання, частиною 4 статті 27 Кримінального процесуального кодексу визначається обмежене коло осіб, які можуть бути присутніми узакритому судовому засіданні, до яких законодавець відносить сторін та інших учасників кримінального провадження.

Для встановлення кола учасників кримінального провадження звертаємось до пункту 26 частини 1 статті 3 Кримінального процесуального кодексу України. Так, «учасниками судового провадження є сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, представник персоналу органу пробачії, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, а також інші особи, за клопотанням або скаргю яких у випадках, передбачених цим Кодексом, здійснюється судове провадження». [11]

Зважаючи на викладене, виникає питання як поводитись у ситуації, коли обвинувачений тримається під вартою та доставляється конвоєм у кожне судове засідання. Згідно пункту 1 Інструкції з організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду

цивільних і кримінальних справ, Державної судової адміністрації України, Генеральної прокуратури України від 26 травня 2015 року № 613/785/5/30/29/67/68, конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених із установ попереднього ув'язнення до судів та охорона їх під час судових засідань, а також конвоювання їх у зворотному напрямку здійснюються військовими частинами та підрозділами Національної гвардії України (далі - військові частини) та органами внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України (далі - органи внутрішніх справ) за місцем їх дислокації. [94]

На практиці ж, під час судового засідання у залі суду, крім учасників кримінального провадження, обов'язково присутній конвой у кількості двох-трьох людей на одного обвинуваченого. Яким чином мають співвідноситись безпека присутніх у залі та вимоги щодо закритого судового засідання Кримінальним процесуальним кодексом України не регламентується.

Досить частими є випадки проведення судового засідання у режимі відеоконференції, що також передбачає залучення сторонніх осіб. Зокрема, згідно частини 4 статті 336 КПК України, «якщо особа, яка братиме участь у судовому провадженні дистанційно, знаходиться у приміщенні, розташованому на території, яка перебуває під юрисдикцією суду, або на території міста, в якому розташований суд, судовий розпорядник або секретар судового засідання цього суду зобов'язаний вручити такій особі пам'ятку про її процесуальні права, перевірити її документи, що посвідчують особу, та перебувати поряд з нею до закінчення судового засідання. У випадку якщо особа тримається в установі попереднього ув'язнення або установі виконання покарань, то за частиною 6 вищевказаної статті, то зазначені дії, здійснюються службовою особою такої установи». [11]

До цього ж можна додати і ситуації, коли студенти, під час проходження практики або особи, які проходять стажування на зайняття посади секретаря судового засідання, також можуть бути присутні під час розгляду справи у закритому судовому засіданні, що на практиці трапляється дуже часто.

Про те, чи реалізовується у таких випадках мета проведення закритого судового засідання, говорити складно.

Якщо оцінювати загалом закриті судові засідання, то В.В. Навроцька не

вважає це належною гарантією охорони таємниць. Зважаючи на це, вона пропонує доповнити частину 4 статті 27 Кримінального процесуального кодексу України таким положенням: «Суд попереджає учасників судового розгляду про неприпустимість розголошення даних закритого судового засідання та про відповідальність за порушення вказаної заборони» та Кримінальний кодекс України відповідною статтею: «Стаття 387-1. Розголошення даних закритого судового засідання. Розголошення даних закритого судового засідання особою, попередженою у встановленому законом

порядку про обов'язок не розголошувати такі відомості, - карається...». [95, с. 180]

Ми повністю підтримуємо внесення таких змін до законодавства, зважаючи на їх доцільність та спрямованість та краще забезпечення схоронності таємниць, особливо приватного характеру, оскільки, як би це прикро не було, саме встановлення відповідальності спонукає людей належно дотримуватись вимог законодавства.

Що стосується проголошення судового рішення, яким закінчується судовий розгляд, як результат, то на нього також поширюються обмеження. Відповідно до частини 7 статті 27 Кримінального процесуального кодексу України, «судове рішення, ухвалене у відкритому судовому засіданні, проголошується прилюдно. Якщо судовий розгляд відбувався у закритому судовому засіданні, судове рішення проголошується прилюдно з пропуском інформації, для дослідження якої проводилося закрите судове засідання та яка на момент проголошення судового рішення підлягає подальшому захисту від розголошення». [11]

Такі вимоги, згідно частини 2 статті 2 Закону України «Про доступ до судових рішень», поширюються і на оприлюднення, зокрема судові рішення є відкритими та підлягають оприлюдненню в електронній формі, проте якщо судовий розгляд відбувався у закритому судовому засіданні, судове рішення оприлюднюється з виключенням інформації, яка за рішенням суду щодо розгляду справи у закритому судовому засіданні підлягає захисту від розголошення. [96]

У Постанові Великої Палати Верховного Суду від 15 червня 2020 року у

справі № 826/20221/16, у пунктах 142-143 зроблено висновок про те, що: «Державна судова адміністрація України не наділена повноваженнямсамостійно визначати, яка саме інформація не може бути розголошена. Отже, у таких випадках суд має вказати, яка саме інформація, для забезпечення захисту якої розгляд справи або вчинення окремих процесуальних дій відбувалися у закритому судовому засіданні, не підлягає розголошенню і має бути замінена літерними або цифровими позначеннями.» [97]

Наступна гарантія охорони приватного життя полягає в тому, що, відповідно до положень статті 293 Кримінального процесуального кодексу України, відкриття матеріалів справи здійснюється лише між сторонами кримінального провадження як до, так і під час судового розгляду (у випадку отримання нової інформації), а на підставі статті 317 коло осіб, яким дозволено ознайомлюватись з матеріалами кримінального провадження поширюється і на решту учасників судового провадження. [11]

Так чи інакше, кількість осіб, які мають доступ до такої інформації, законодавчо обмежена, що є безумовним плюсом. Водночас Ж.В. Удовенко влучно акцентує увагу на тому, що для забезпечення повного захисту таємниці приватного життя потрібно на законодавчому рівні закріпити: «обов'язок осіб, які знайомляться з матеріалами досудового розслідування, не розголошувати відомості, що належать до приватного життя учасників кримінального провадження та інших осіб» [80, с. 9].

Дійсно, це має значення, оскільки законодавець у окремих статтях, частини 2 статті 66, частини 3 статті 68, частини 5 статті 71, частини 2 статті 386 Кримінального процесуального кодексу України, які стосуються свідка, перекладача, спеціаліста та присяжного відповідно, передбачив лише обов'язок з нерозголошення тих відомостей, які: «...безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього» [11].

Водночас на потерпілого, згідно пункту 3 частини 1 статті 57 Кримінального процесуального кодекс України, покладено обов'язок щодо нерозголошення без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які сталийому відомі у зв'язку з участю у кримінальному провадженні і які становлять

охоронювану законом таємницю. Вказаний обов'язок за своїм змістом ширший за той обов'язок, який покладений на свідка, перекладача, спеціаліста та присяжного. [11]

Незрозумілою з цієї точки зору є ситуація з підозрюваним/обвинуваченим. Частиною 7 статті 42 Кримінального процесуального кодексу України на нього покладаються обов'язки: прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а в разі неможливості прибути за викликом у призначений строк - заздалегідь повідомити про це зазначених осіб; виконувати обов'язки, покладені на нього рішенням про застосування заходів забезпечення кримінального провадження; підкорятися законним вимогам та розпорядженням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду; надавати достовірну інформацію представнику персоналу органу пробації, необхідну для підготовки досудової доповіді. Ні в цій, ні в будь-якій іншій статті на підозрюваного/обвинуваченого не покладається обов'язок не розголошувати відомості, які стали йому відомі в ході кримінального провадження, у тому числі під час судового розгляду. [11]

Ще цікавіше з обов'язками захисника. Відповідно до частини 3 статті 47 Кримінального процесуального кодексу України, «захисник без згоди підозрюваного, обвинуваченого не має права розголошувати відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю в кримінальному провадженні і становлять адвокатську або іншу охоронювану законом таємницю». [11] Аналізуючи це положення можна дійти висновку, що законодавець закладав тут ідею щодо відомостей, які стосуються безпосередньо підозрюваного/обвинуваченого. А тому виходить так, що відомості, які стосуються інших учасників кримінального провадження, адвокат розголошувати може. У випадку ж якщо законодавець мав на увазі будь-які відомості щодо будь-якого учасника кримінального провадження, то виникає питання чи має право підозрюваний/обвинувачений взагалі визначати обсяг інформації про таку особу, яку захисник має право розголошувати.

У результаті аналізу вказаних норм законодавства маємо наступну ситуацію. На потерпілого покладений обов'язок не розголошувати будь-які відомості, які стали йому відомі як учаснику кримінального провадження, у підозрюваного/обвинуваченого такого обов'язку нема, а захисник

урозголошенні обмежений дозволом свого підзахисного. У решти учасників кримінального провадження такий обов'язок або відсутній, або обмежується лише відомостями щодо суті самого кримінального провадження. Крім того, варто зазначити, що ті учасники, на яких покладений хоч якийсь обов'язок, на вімінні від захисника, не можуть розголошувати такі відомості без дозволу слідчого, прокурора, суду, що є цілком логічним.

Незрозумілою видається позиція законодавця, який, по-перше, визначив різний обсяг обов'язку щодо нерозголошення або взагалі його відсутність стосовно різних учасників кримінального провадження, а, по-друге, визначив підозрюваного/обвинуваченого, нарівні зі слідчим, прокурором та судом як особу за чийм дозволом такі відомості можуть розголошуватись.

Чи може тоді суд, враховуючи норму частини 6 статті 22 Кримінального процесуального кодексу України, зберігаючи об'єктивність та неупередженість, створювати необхідні умови для реалізації сторонами їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків? Вважаємо, що ні.

Окремо хочемо ще звернути увагу на гарантії при допиті учасників кримінального провадження. Так, наприклад, свідок, на підставі статей 66 та 352 Кримінального процесуального кодексу України, має право відмовитись давати показання щодо себе, своїх близьких родичів та членів сім'ї у таких двох випадках, коли показання: «...можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні ним, близькими родичами чи членами його сім'ї кримінального правопорушення, а також показання щодо відомостей, які згідно з положеннями статті 65 цього Кодексу не підлягають розголошенню». Під час самого допиту суддя контролює його хід та має право знімати питання сторін, які не стосуються суті кримінального провадження з метою нерозголошення відомостей, у тому числі приватного життя, які не підлягають доказуванню. [11]

Проте на практиці досить частими є випадки, коли питання якраз таки стосуються суті кримінального провадження, зокрема вони спрямовані на встановлення обставин вчинення кримінального правопорушення, але свідок,

через страх за своє життя та здоров'я, ухиляється від відповіді або розказує не все, що йому відомо.

При проходженні переддипломної практики у Дніпровському районному суді м. Києва ми були присутні на судовому засіданні під час допиту свідка у кримінальному провадженні за ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 186 Кримінального кодексу України, а саме відкрите викрадення чужого майна (грабіж), поєднане з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, за попередньою змовою групою осіб. За обставинами справи двоє обвинувачених побили потерпілого та заволоділи його майном. Жінка, яку допитували у судовому засіданні, була свідком події (бачила з вікна квартири) і викликала поліцію. Під час її допиту на запитання прокурора та захисника свідок відповідала дуже коротко, не заглиблюючись в деталі, зокрема вказала, що не може з точністю підтвердити, що обвинувачені і люди, які били потерпілого – одні й ті самі особи. На уточнюючі запитання, серед яких було наякому поверсі вона проживає, щоб встановити відстань, з якої вона все бачила, свідок явно ухилялась від відповіді, що викликало підозру в учасників процесу. На запитання прокурора: «Вам хтось погрожував?», свідок відповіла: «А ви хочете щоб мені погрожували?».

На жаль, таке трапляється досить часто. Не відчуваючи себе у безпеці, не бажаючи фігурувати у кримінальному провадженні, оскільки бояться розголошення інформації про їх приватне життя, свідки або ухиляються від явки до суду на допит, що затягує сам судовий процес розгляд справи, або при допиті поводять себе напружено, агресивно, не мають наміру розповідати обставини справи, які їм відомі, у повному обсязі, що негативно впливає на якість дослідження справи.

Якщо аналізувати описану вище ситуацію, то поведінка свідка була безпідставною та необдуманною, оскільки, в силу статті 290 Кримінального процесуального кодексу України, на момент допиту обвинувачені вже були ознайомлені з матеріалами досудового розслідування, серед яких був і протокол допиту свідка із зазначенням адреси проживання останньої.

Ще одна ситуація була в судовому засіданні при розгляді справи за частиною 2 статті 307 Кримінального кодексу України щодо незаконного придбання з метою збуту наркотичних засобів у великих розмірах. На досудовому розслідуванні фігурували залегендовані особи і в судовому засіданні прокурор заявив клопотання про їх допит у режимі відеоконференції з приміщення іншого суду, проте без зображення їх обличчя та не оголошуючи судом реальних даних про цих осіб. У своїх запереченнях адвокат посилався на те, що: «А мені і так відомо хто ці люди, я вже все дізнався».

Окремим пунктом хочемо звернути увагу на таку гарантію як притягнення до кримінальної відповідальності. Статтею 182 Кримінального кодексу України передбачається відповідальність за порушення недоторканості приватного життя. При зверненні до Єдиного державного реєстру судових рішень ми встановили, що за період 2018-2021 роки є всього лише два вироки, при цьому жоден з них не стосується інформації про приватне життя, отриманої у кримінальному провадженні.

Крім того, статтею 387 Кримінального кодексу України передбачається відповідальність за розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування, зокрема частиною 3 вказаної статті встановлена відповідальність якщо розголошені дані ганьблять людину, принижують її честь і гідність. Як не дивно, у Єдиному державному реєстрі судових рішень наявні лише 4 вироки за 2016-2018 роки.

Вказане нашою думкою на думку про те, що особи не звертаються за захистом свої порушених прав, або не знають обсяг своїх прав, а тому і межі, де вони порушуються, або проводиться неякісне досудове розслідування, за результатами якого обвинувальні акти до суду не направляються.

***

Стадія судового розгляду є центральною ланкою всього кримінального провадження на якій безпосередньо здійснюється функція правосуддя,

визначена низкою нормативно-правових актів. На цій стадії, як і на стадії досудового розслідування, виконуються завдання кримінального провадження, яке в контексті нашого дослідження розглядається щодо охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а саме охорони таємниці приватного життя.

На підставі аналізу положень Кримінального процесуального кодексу України можна виділити такі основні гарантії охорони таємниці приватного життя як:

- дотримання засад кримінального провадження;
- проведення закритого судового засідання;
- ознайомлення з матеріалами справи обмеженого кола осіб (лише учасники кримінального провадження);
- нерозголошення відомостей, отриманих під час судового розгляду кримінального провадження;
- право відмовитись від дачі показань;
- судовий контроль за ходом проведення допиту тощо.

ВИСНОВКИ

Отже, на підставі проведеного дослідження можна зробити такі висновки.

1. Таємниця – це інформація, яка не підлягає розголошенню, охороняється державою, довірена або стала відома обмеженому колу осіб у зв'язку з виконанням ними своїх професійних чи службових повноважень, збирання, зберігання, використання та поширення якої, не у відповідності до норм національного законодавства, може спричинити шкоду її власнику і тягне за собою настання передбаченої юридичної відповідальності. Крім того, таємницею є особливий вид інформації, який характеризується відсутністю вільного доступу та наявністю зацікавленості особи в збереженні подібної інформації. В контексті кримінального провадження таємницю можуть становити відомості, які стали відомі уповноваженим суб'єктам в ході виконання ними своїх повноважень.

При аналізі нормативно-правових актів ми дійшли висновку, що як конфіденційна, так і таємна інформація може бути таємницею. Але, не будь-яка інформація про фізичну особу, яка належить до конфіденційної інформації (наприклад, ПІБ, дата народження) може бути таємницею, оскільки з такими відомостями можна ознайомитись із джерел вільного доступу.

Таємниця приватного життя становить охоронюване державою права та законний інтерес особи, на реалізацію блага ведення приватного життя та забезпечення даних про себе від доступу третіх осіб. Відповідно через категорію таємниці, ми можемо говорити, що порушення таємниці приватного життя може становити небажане розголошення даних, які особа не хотіла щоб були розголошені. Однак в контексті кримінального провадження, варто акцентувати увагу на тому, що порушення таємниці приватного життя – це недотримання уповноваженими суб'єктами усіх необхідних заходів запобігання такому порушення. Відтак можна справедливо стверджувати, що на державі та

уповноважених особах покладено позитивний обов'язок забезпечити належне «зберігання» та «використання» інформації, що становить предмет таємниці.

А тому можна говорити про наявність особливого кола таємниць (приватно-правових), які притаманні життєдіяльності людини і реалізації себе в соціумі. Окрім загального поняття таємниці, за підкатегоріями можна виділити професійні таємниці (яскравим прикладом є адвокатська таємниця), таємницю сповіді, таємницю усиновлення, і т.д. Варто також зазначити, що при порушенні адвокатської чи лікарської таємниці порушуються права двох категорій суб'єктів: захисника та клієнта, лікаря та пацієнта.

2. Як на законодавчому рівні, так і серед наукового співтовариства не існує єдиної позиції з визначення приватного (особистого і сімейного) життя. Науковці розглядають ці три елементи у такому співвідношенні як: приватне та сімейне життя, особисте та сімейне життя і приватне життя, яке охоплює сферу особистого та сімейного життя. До приватного та особистого життя, відповідно до перших двох підходів, дослідники відносять одну й ту саму сферу – особисту автономію і все, що з нею пов'язно – але, при обранні термінології, одні за основу беруть статтю 8 Конвенції про захист прав та основоположних свобод, а інші статтю 32 Конституції України. Що стосується сімейного життя, то його об'єктивно треба відокремлювати, оскільки тут уже мова йде про цілу низку різних відносин (родинних, інтимних, побутових тощо) груп людей.

3. На основі проведеного аналізу судової практики Європейського суду з прав людини робимо висновок про те, що у своїх судових рішеннях Суд визначив критерії віднесення інформації до таємниці приватного життя, що окрім двох основних категорій, особистого та сімейного життя, також містить в собі ніші підкатегорії такі, як таємниця листування, таємниця телефонних розмов. Особливо актуальною ця категорія приватної інформації постає при використанні інформації з особистих телефонних листувань, оскільки така інформація може з поміж іншого містити фото-, відеозображення, документи чи інші важливі дані особи, які можуть теоретично підпасти під категорію таємниці.

Суд, констатує порушення права на таємницю приватного життя з боку держав, зазначає про часту відсутність в діях уповноважених осіб законних підстав та логічних обґрунтувань до необхідності здійснення втручання у приватне життя особи. Поза самим фактом втручання, яке зокрема може спричинити моральні страждання особі, окремою проблемою постає ризик подальшого розголошення цієї інформації.

Тому, Суд вкотре в своїх рішеннях робить акцент на дотримання основоположного принципу законності і необхідності встановлення меж дозволеного втручання та підстав його здійснення. З позиції Суду у численних справах вбачається, що державам необхідно вживати національних заходів регулювання цих відносин на меті яких буде здійснення максимального захисту прав особи, щодо якої має бути здійснено таке втручання. Враховуючи принцип справедливості, таке втручання має бути виправданим і належним чином підтвердженим, шляхом видання дозволу на проведення відповідних дій, їх суті, меж та строку. Обмеження права на приватне життя не буде порушенням також і за умови, що інформація, яка стала відома в процесі втручання буде належним чином збережена і буде забезпечений рівень її конфіденційності.

4. Судовий розгляд є тією стадією кримінального провадження, під час якої, власне, і реалізовується функція суду – правосуддя. І саме впродовж цієї діяльності повною мірою реалізуються завдання та засади кримінального провадження, які є фундаментом справедливого судового розгляду та гарантіями захисту і охорони прав і свобод учасників процесу. Охорона таємниці приватного життя на цій стадії, в першу чергу, забезпечується за допомогою двох засад (це не виключає решти) : невтручання в приватне життя та гласності і відкритості судового провадження, що є спеціальною гарантією, яка реалізовується виключно на цій стадії.

5. Гарантій охорони таємниці приватного життя на стадії судового розгляду не так багато як, наприклад, під час досудового розслідування. Тим не менше, при аналізі норм Кримінального процесуального кодексу можна виділити наступні: проведення закритого судового засідання як форма

обмеження засади гласності та відкритості судового провадження (частина 2 статті 27); ознайомлення з матеріалами справи обмеженого кола осіб, до якого входять лише учасники кримінального провадження (статті 293 та 317); відмова від дачі показань та контроль з боку судді за ходом допиту (стаття 352) тощо. Однак, встановлення лише обмежень ще не гарантує, що самі учасники кримінального провадження не поширять інформацію про приватне життя решти залучених осіб, оскільки на них не покладено обов'язку знерозголошення такого виду інформації.

На підставі проведеного дослідження пропонуємо змінити та доповнити Кримінальний процесуальний кодекс та інші правові акти наступним чином:

1. Для уніфікації термінології, яка стосується сфери приватного життя, взяти за основу статтю 32 Конституції України і термін «приватне життя», який використовується у інших нормативно-правових актах, змінити на «особисте». Або привести у відповідність до статті 8 Конвенції про захист прав і основоположних свобод статтю 32 Конституції України (навпаки замінити термін «особисте життя» на «приватне життя»), а на її підставі і решту нормативно-правових актів.
2. Встановити чіткий та вичерпний перелік таємниць, для нерозголошення яких необхідно проводити закрите судове засідання.
3. Мінімізувати присутність сторонніх осіб при проведенні слідчих (розшукових) дій, зокрема у випадку проведення відеофіксації не залучати додатково понятих (або залучити лише за вимогою особи щодо якої та за участі якої такі дії вчиняються).
4. Покласти на всіх учасників кримінального провадження та осіб, яким стало відомо про не лише про відомості, які стосуються кримінального провадження, а й про відомості приватного характеру щодо інших учасників кримінального провадження, однаковий обов'язок не розголошувати вказану інформацію без дозволу особи, якої безпосередньо стосується така інформація.

Окремо пропонуємо розробити навчальну програму для населення, за допомогою якої провести інформування людей про їх права та обов'язки у

випадку, якщо вони стануть учасниками кримінального провадження у різному процесуальному статусі, а також ознайомити із алгоритмом дій на випадок порушення таємниці їх приватного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Ірпінь : ВТФ "Перун", 2005. 1728 с.
2. Владимиров Л. Е. Учение об уголовных доказательствах. С.-Петербург : Законоведение, 1910. 331 с.
3. Смолькова И. В. Проблемы охраняемой законом тайны в уголовном процессе : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Иркутск, 1998. 404 с.
4. Мазуров В. А. Тайна: государственная, коммерческая, банковская, частной жизни. Уголовно-правовая защита : Учебное пособие. Москва : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К0», 2003. 156 с. URL: http://adhdportal.com/book_3527.html (дата звернення: 11.05.2021)
5. Кузнецов А. П., Паршин С. М. Тайна в уголовном законодательстве: теоретический анализ. Бизнес в законе. 2007. № 2. С. 101-105.
6. Селезнёва С. Г. Понятие тайны в уголовном праве. Вестник Челябинского государственного университета. 2013. № 5 (296). Вып. 35. С. 95-98.
7. Прокопенко А. Н., Дрога А. А. Понятие "тайна" с точки зрения современной российской юридической науки. Проблемы правоохранительной деятельности. 2011. № 1. С. 99-102.
8. Вислоцька Т. Ю. Поняття таємниці у кримінальному праві. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2016. № 1. С. 226-234.
9. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 11.05.2021).
10. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення: 11.05.2021).
11. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-

10. Ст. 474. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 11.05.2021).
12. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15> (дата звернення: 11.05.2021).
13. Гордієнко С. Г. Конфіденційна інформація та «таємниці»: їх співвідношення. Часопис Київського університету права. 2013. № 4. С. 233-238.
14. Герасименко О. В. Таємниця як об'єкт правових відносин в інформаційній сфері. Наука і правоохорона. 2014. № 1 (23). С. 21-26.
15. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. №254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 11.05.2021).
16. Загальна декларація прав людини : Міжнародний документ від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 11.05.2021).
17. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Міжнародний документ від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 11.05.2021).
18. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Законодавство України. Міжнародний документ від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 11.05.2021).
19. Стогова О. В. Особисте життя людини: проблема визначення поняття. Правовий вісник Української академії банківської справи. 2014. № 1 (10). С. 6-10.
20. Кириченко Ю. В. Конституційне закріплення права на невторчання в особисте і сімейне життя в Україні та європейських державах: порівняльно-правовий аналіз. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2013. № 5. С. 34-40.

21. Ємчук Л. В. Конституційно-правове регулювання особистого та сімейного життя людини і громадянина : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Ужгород, 2015. 22 с.
22. Лихова С. Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України) : Монографія. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2006. 573 с.
23. Романовский Г. Б. Право на неприкосновенность частной жизни. Москва : МЗ-Пресс, 2001. 312 с.
24. Серьогін В. О. Конституційне право особи на недоторканність приватного життя (прайвесі): проблеми теорії та практики : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01, 12.00.02. Харків, 2011. 42 с.
25. Крупчан О. Д. Цивільно-правовий статус людини як вищої соціальної цінності. Вісник Академії правових наук України. 2009. № 1 (56). С. 134-141.
26. Андрієвська О. О. Охорона та захист прав на приватне життя особи. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/7875/%C0#chapter>. (дата звернення: 11.05.2021).
27. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України від 20.01.2012 р. № 2- рп/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12> (дата звернення: 11.05.2021).
28. Ємчук Л. В. Право на повагу до приватного та сімейного життя в практиці Європейського суду з прав людини: Альманах міжнародного права. №8. С. 117–122.
29. Case of Peck v. The United Kingdom. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22languageisocode%22:%5B%22ENG%22%5D,%22appno%22:%5B%2244647/98%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22CHAM>

- [BER%22\],%22itemid%22:\[%22001-60898%22\]}](#) (дата звернення: 11.05.2021).
30. Case of Tyrer v. The United Kingdom. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:\[%22001-57587%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:[%22001-57587%22]) (дата звернення: 11.05.2021)
31. Паліюк В. П. Застосування судами загальної юрисдикції України Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у разі «неякісного» законодавства (положення ст. 8 Конвенції щодо права на повагу до приватного і сімейного життя). Часопис цивільного і кримінального судочинства. 2014. № 1 (16). С. 73-88.
32. Шевчук С.В. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. — К.: Реферат, 2006. 700 с.
33. Case of Rotaru v. Romania. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-58586%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-58586%22]) (дата звернення: 11.05.2021)
34. Case of S. and Marper v. the United Kingdom. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-90051%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-90051%22]) (дата звернення: 11.05.2021)
35. Case of Segerstedt-Wiberg and Others v. Sweden. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-75591%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-75591%22]) (дата звернення: 11.05.2021).
36. Case of Gardel c. France. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22display%22:\[%220%22\],%22languageisocode%22:\[%22UKR%22\],%22appno%22:\[%2216428/05%22\],%22documentcollectionid2%22:\[%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-117751%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22display%22:[%220%22],%22languageisocode%22:[%22UKR%22],%22appno%22:[%2216428/05%22],%22documentcollectionid2%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-117751%22]) (дата звернення: 11.05.2021)
37. Case of X and Y v. the Netherlands. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-57603%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-57603%22]) (дата звернення: 11.05.2021).

38. Case of C.A.S. and C.S. v. Romania. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-109741%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-109741%22]}) (дата звернення: 11.05.2021)
39. Case of Haas v. Switzerland. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-102940%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-102940%22]}) (дата звернення: 11.05.2021).
40. Chamber judgment Giacomelli v. Italy. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre-press#{%22itemid%22:\[%22003-1827418-1917260%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre-press#{%22itemid%22:[%22003-1827418-1917260%22]}) (дата звернення: 11.05.2021).
41. Case of B. v. France. URL: <https://www.globalhealthrights.org/wp-content/uploads/2018/05/B-vs-France.pdf> (дата звернення: 11.05.2021).
42. Case of Tysiąc v. Poland. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-79812%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-79812%22]}) (дата звернення: 11.05.2021).
43. Case of S.H. and Others v. Austria. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-107325%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-107325%22]}) (дата звернення: 11.05.2021).
44. Case of V.C. v. Slovakia. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-107364%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-107364%22]}) (дата звернення: 11.05.2021).
45. Case of Parrillo v. Italy. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-157263%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-157263%22]}) (дата звернення: 11.05.2021).
46. Case of Jalloh v. Germany. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22display%22:\[%220%22\],%22languageisocode%22:\[%22UKR%22\],%22appno%22:\[%2254810/00%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-125204%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22display%22:[%220%22],%22languageisocode%22:[%22UKR%22],%22appno%22:[%2254810/00%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-125204%22]}) (дата звернення: 11.05.2021).

47. Справа «Сергій Волосюк проти України». URL: https://protocol.ua/ru/stattya_8_pravo_na_povagu_do_privatnogo_s_meinogo_zhittya_serg_i_volosyuk_proti_ukrayini/ (дата звернення: 11.05.2021).
48. Case of Nusret Kaya and Others v. Turkey. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-142739%22%5D%7D> (дата звернення: 11.05.2021).
49. Справа «Дудченко проти Росії». URL: <https://www.echr.com.ua/wp-content/uploads/2017/11/dudchenko-protiv-rossii.pdf> (дата звернення: 11.05.2021).
50. Case of Altay v. Turkey. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/spa#%7B%22itemid%22:%5B%22001-192210%22%5D%7D> (дата звернення: 11.05.2021).
51. Довідник із застосування статті 8 Європейської конвенції з прав людини URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57627%22%5D%7D> (дата звернення: 11.05.2021).
52. Case of Dragojević v. Croatia. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-150298%22%5D%7D> (дата звернення: 11.05.2021).
53. Справа «Кривіцька та Кривіцький проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_774 (дата звернення: 11.05.2021).
54. Case of Ilieva v. Bulgaria URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-198886%22%5D%7D> (дата звернення: 11.05.2021).
55. Case of Kruglov and Others v. Russia. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/spa#%7B%22itemid%22:%5B%22001-200719%22%5D%7D> (дата звернення: 11.05.2021).
56. Паліюк В. П. Застосування судами загальної юрисдикції України Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у разі «неякісного» законодавства (положення ст. 8 Конвенції щодо права на

- повагу до приватного і сімейного життя). Часопис цивільного і кримінального судочинства. 2014. № 1 (16). С. 73-88.
57. Чевичалова Ж. В. Розуміння терміна «сімейне життя» в контексті ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Теорія і практика правознавства. 2015. Вип. 2 (8). С. 1-17.
58. Case of Elsholz v. Germany. (2000). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58763%22%5D%7D> (дата звернення: 11.05.2021).
59. Case of Berrehab v. The Netherlands. (1988). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57438%22%5D%7D> (дата звернення: 11.05.2021).
60. Case of Marckx v. Belgium. (1979). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57534%22%5D%7D> (дата звернення: 11.05.2021)
61. Case of Görgülü v. Germany. (2004). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22itemid%22:%5B%22001-61646%22%5D%7D> (дата звернення: 11.05.2021).
62. Рабінович М.П. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. Поняття теорії прав людини. Вісник Національної академії правових наук України № 1 (84) 2016. С.19-29. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vapny_2016_1_4.pdf (дата звернення: 11.05.2021)
63. Назаров В.В. Особливості механізму захисту прав людини в кримінальному провадженні. 2009. С.385-391. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/FP_index.htm_2009_1_54.pdf (дата звернення: 11.05.2021)

64. Данильян О.Г. Теоретико-методологічні проблеми захисту прав людини в сучасному світі. *Філософія права*. 2013. С.84-91. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vnyua_2013_3_13.pdf (дата звернення: 11.05.2021)
65. Вислоцька Т.Ю. Дисертація “Кримінально-правова охорона таємниці в Україні”. 2017. Львівський державний університет внутрішніх справ. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/en/documents_pdf/naukova%20diyalnist/dorobok_zdobuvachiv/vislotska_d.pdf (дата звернення: 11.05.2021)
66. Р. В. Бараннік, П. Г. Назаренко. Правовий статус іноземних громадян та особливості допиту дипломатичних осіб за кримінально-процесуальним законодавством України. *Адвокат*. 2011. № 4 (127). С. 15–18. URL: http://eir.zp.edu.ua/bitstream/123456789/1364/1/Nazarenko_Features_health_information.pdf (дата звернення: 11.05.2021)
67. Назаров В. В. Засада невторчання у приватне життя як засіб для захисту особи у кримінальному провадженні. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2012. № 3. С. 114-118. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2012_3_24 (дата звернення: 11.05.2021)
68. Король І. Б. Проблеми класифікації конфіденційної інформації про особу, що підлягає кримінально-правовій охороні Актуальні проблеми держави і права. 2014. Вип. 74. С. 371-378. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/4560/57.pdf?sequence=1> (дата звернення: 11.05.2021)
69. Тракало Р. І. Право на повагу до приватного життя в кримінальному провадженні. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2013. № 4. С. 150-155. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/UV/article/view/6541> (дата звернення: 11.05.2021)

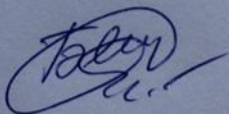
70. Кримінальний процес: Навчальний посібник / Л.М. Лобойко, О.А. Банчук.
К.: Ваіте, 2014. 280 с. URL:
<https://www.osce.org/files/f/documents/9/2/358176.pdf> (дата звернення:
11.05.2021)
71. Тертишник В. М. Кримінальний процес України. Загальна частина:
підручник. Академічне видання. К.: Алерта, 2014. 440 с. URL:
[http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/2018/1/Tertishnik_Krim_pr
oc_Ukr_Zagalna_090414_avt.pdf](http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/2018/1/Tertishnik_Krim_pr
oc_Ukr_Zagalna_090414_avt.pdf) (дата звернення: 11.05.2021)
72. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий , В. Я. Тацій, А. Р.
Туманянц та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Х. :
Право, 2014. – 824 с. URL: [http://kizman-tehn.com.ua/wp-
content/uploads/2017/09/Krim-protse-Tatsiy.pdf](http://kizman-tehn.com.ua/wp-
content/uploads/2017/09/Krim-protse-Tatsiy.pdf) (дата звернення: 11.05.2021)
73. Смоков С. М. Види обмежень конституційних прав громадян у новому
Кримінальному процесуальному кодексі України. Форум права. 2012. №
2. С. 628-632. URL:
[file:///C:/Users/Admin/Desktop/%D0%A4%D0%BE%D1%82%D0%BE/FP_i
ndex.htm_2012_2_100.pdf](file:///C:/Users/Admin/Desktop/%D0%A4%D0%BE%D1%82%D0%BE/FP_i
ndex.htm_2012_2_100.pdf) (дата звернення: 11.05.2021)
74. Ухвала слідчого судді Виноградівського районного суду Закарпатської
області від 28 вересня 2020 у справі № 299/2952/20. URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/91815947> (дата звернення: 11.05.2021)
75. Узагальнення проблемних питань, які виникають при розгляді клопотань
про тимчасовий доступ до речей і документів. URL:
<http://www.kas.gov.ua/wp-content/uploads/2015/07/12014-kr.pdf> (дата
звернення: 11.05.2021).
76. Ухвала слідчої судді Дніпровського районного суду м. Києва від 10 червня
2019 року у справі № 755/17434/18. URL: [https://zakononline.com.ua/court-
decisions/show/82583315](https://zakononline.com.ua/court-
decisions/show/82583315) (дата звернення: 11.05.2021)

77. Ухвала слідчого судді Нетішинського міського суду Хмельницької області від 08 травня 2020 у справі № 679/598/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89148782> (дата звернення: 11.05.2021)
78. Павленкогейт. Злив переписок замголови АРМА і його коментарі щодо цього. 2020. URL: <https://nashigroshi.org/2020/04/24/pavlenkohey-t-zlyv-perepysok-zamholovy-arma-i-yoho-komentari-shchodo-ts-oho/> (дата звернення: 11.05.2021)
79. Удовенко Ж.В. Невтручання у приватне життя при провадженні деяких слідчих (розшукових) дій. Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". 2013. № 2(8). С. 1-13. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/13uzvsrd.pdf> (дата звернення: 11.05.2021)
80. Удовенко Ж. В. Значення засад кримінального провадження в забезпеченні невторчання у приватне життя громадян. Науковий огляд. 2017. № 4 (36). С. 1-12.
81. Галаган О. І., Письменний Д. П. Поняття та система засад (принципів) кримінального провадження. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 4. С. 167-172.
82. Крилова О. В. Судовий захист права на повагу до приватного життя. Держава та регіони. 2013. № 2 (40). С. 103-107.
83. Справа "Пантелеєнко проти України". URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_274#Text (дата звернення: 11.05.2021)
84. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 11.05.2021).
85. Case of Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium. (1981). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:\[%22001-57522%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:[%22001-57522%22]}) (дата звернення: 11.05.2021).

86. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 11.05.2021).
87. Гончар В. П. Мета та підстави обмеження гласності судового процесу. Вісник Академії адвокатури України. 2014. № 1 (29). Т. 11. С. 70-77.
88. Ухвала Долинського районного суду Івано-Франківської області від 05 травня 2021 року у справі № 343/731/21. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/96697229> (дата звернення: 11.05.2021)
89. Ухвала Подільського районного суду м. Києва від 19 квітня 2021 року у справі № 758/2529/21. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/96356494> (дата звернення: 11.05.2021)
90. Ухвала Солом'янського районного суду м. Києва від 20 листопада 2020 року у справі № 760/23201/20. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/93804342> (дата звернення: 11.05.2021)
91. Ухвала Дніпровського районного суду м. Києва від 06 квітня 2021 року у справі № 755/3435/21. URL <https://reestr.court.gov.ua/Review/96097089> (дата звернення: 11.05.2021)
92. Ухвала Харківського районного суду Харківської області від 06 травня 2021 року у справі № №635/1810/21. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/96763735> (дата звернення: 11.05.2021)
93. Бабаєва О.В. Дисертація «Підготовче провадження у системі стадій кримінального процесу України». 2019. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Babaeva/d_Babaeva.pdf (дата звернення: 11.05.2021)
94. Про затвердження Інструкції з організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів. 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0698-15#Text> (дата звернення: 11.05.2021)
95. Навроцька В.В. Закритий судовий розгляд як гарантія нерозголошення охоронюваних законом таємниць. Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. 2020. № 4 (92). С. 176-188. URL:

[file:///C:/Users/Admin/Desktop/%D0%A4%D0%BE%D1%82%D0%BE/1191-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-2104-1-10-20210203%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Desktop/%D0%A4%D0%BE%D1%82%D0%BE/1191-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-2104-1-10-20210203%20(1).pdf) (дата звернення: 11.05.2021)

96. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 № 3262-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15#Text> (дата звернення: 11.05.2021)
97. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 15 червня 2020 року у справі № 826/20221/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91650197> (дата звернення: 11.05.2021)

12.05.2021 р.